

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VA SPORT ISHLARI VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON DAVLAT SAN'AT VA MADANIYAT INSTITUTI

“VOKAL ANSAMBLI”

fanidan

O'QUV-USLUBIY MAJMUA

Bilim sohasi: 100 000 – Gumanitar soha

Ta'lif sohasi: 150 000 – San'at

Ta'lif yo'nalishi 5151600 – Xalq ijodiyoti (“Vokal jamoalari rahbarlik”)

TOSHKENT – 2015

O‘QUV -USLUBIY MAJMUA

Ushbu o‘quv-uslubiy majmua “Vokal ansamqli” fani bo‘yicha yaratilgan bo‘lib, unda mazkur fanning namunaviy va ishchi dasturlari, yakka (amaliy) mashg‘ulotlarning mavzulari, fan bo‘yicha testlar, glossariy, baholash mezonlari, ta’lim texnologiyalari, o‘quv qo‘llanma va darslik hamda majmuaga ta’lluqli barcha materiallarning elektron shakllari jamlangan.

Mazkur o‘quv-uslubiy majmua Xalq ijodiyoti (turlar bo‘yicha) bakalavriat ta’lim yo‘nalishi talabalari uchun mo‘ljallangan.

Tuzuvchi:

S.X.Muzafarova – “Vokal” kafedrasi katta o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

Mirzayev Q.T – professor, O‘zDSMI

Muxammedova G.I. – O‘zDK, an`anaviy xonandalik va opera tayyorlov kafedrasi mudiri, dotsenti

O‘quv-uslubiy majmua O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat instituti Ilmiy kengashining 2014__ yil __ _____dagi __ - sonli qarori bilan tavsiya etilgan.

O‘QUV- USLUBIY MAJMUA MUNDARIJASI

1. O‘quv dasturi.....	4
2. Ishchi dasturi.....	9
3. Ta’lim texnologiyasi.....	16
4. Masalalar, mashqlar tuplami.....	17
5. Testlar	33
6. Nazorat uchun savollar JN.ON.YAN.....	38
7. Tarkatma materiallari.....	39
8. Glossariy	92
9. Adabiyotlar ro‘yxati	93
10.Tayanch konspekt.....	93
11.Xorijiy manbalar.....	97

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

Ro'yxatga olindi:

Oliy va o'rta maxsus ta'lism

№ BD-5151600-3.11

vazirligining

201__ yil__

201__ yil “___” ____ – sonli

buyrug'i bilan tasdiqlangan

VOKAL ANSAMBLI

FANINING

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 100 000 - Gumanitar soha

Ta'lif sohasi: 150 000 - San'at

Ta'lif yo'nalishi: 5151600 - Xalq ijodiyoti (vokal jamoalariga rahbarlik)

Toshkent – 201__

Fanning o‘quv dasturi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini muvofiqlashtiruvchi Kengashning 201__ yil “__” dagi “__” – sonli majlis bayoni bilan ma’qullangan.

Fanning o‘quv dasturi O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat institutida ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

Muzafarova S.X– OzDSMI, «Vokal» kafedrasи katta oqituvchisi.

Taqrizchilar:

Mirzayev Q.T – O‘zDSMI, «Vokal» kafedrasи professori.

Yormatov Sh – O’z.DK, “Xor dirijorligi” kafedrasи professori.

Fanning o‘quv dasturi O‘zbekiston davlat san’at va madaniyat insituti Badiiy-o‘quv-uslubiy kengashida ko‘rib chiqilgan va tavsiya qilingan (201__ yil “__” _____ dagi “__” – sonli bayonnomasi).

Kirish

Vokal-xor jamoalari uchun malakali rahbar-tashkilotchilarni tayyorlashda mutaxassislik fanlari bo'yicha guruhli mashg'ulotlardan "Vokal ansambl" fani alohida o'ringa ega. "Vokal ansambl" fani bakalavr mutaxassislarni musiqiy qobiliyatini yanada rivojlantirish va kuylash mahorati san'ati ko'nikmalarini o'rgatishga asoslanadi. Ovozni to'g'ri qo'yilishi, nafas, erkinlik, kuylash apparati gigiyenasi bilan tanishish, shuningdek, vokal malakalarini egallah, jamoani ansambl bo'lib ijro etishga, bir-birini eshita olish, nafasdan, ritmdan, ohangdan to'g'ri foydalanish, ko'p ovozlik asarlarni o'zlashtirib targ'ibot qilish kunikmalarini o'rgatuvchi fandir.

Fanning maqsad va vazifalari

Vokal ansambl fanining maqsadi bo'lajak mutaxassislarning badiiy va estetik didini, kuylash imkoniyatlarini, musiqiy asarlarni qabul qilish qobiliyatini o'stirishdan, musiqiy asarlar shaklini o'rganish, o'zbek va chet el kompozitorlarining asarlarini ansambl bo'lib kuylay olish imkoniyatlarini, uslub va mazmunini rivojlantirishdan iboratdir. Vokal ansambl xor jamoasining bir bo'lagi bo'lib bunda xar bir ijrochi o'z o'rniiga ega bo'lishi va ovoz imkoniyatlarini ko'rsata bilishi, yetakchilik qila bilishi kerak.

Fan bo'yicha talabalarning bilimiga, ko'nikma va malakasiga qo'yiladigan talablar

Vokal ansambli fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr guruhli ijrohilikning nazariy asoslari, yakkaxon va vocal guruhi ijrochiligining o'zaro uyg'unligi, jahonga mashxur va respublikaizdag'i mavjud okal guruhlari, jo'rli a jo'rsiz ijro, ovoz tarbiyasini tashkil etish ysullari haqida tasavurga ega bo'lishi, vocal ansambl faoliyatini tashkil etishni, repetisiya jarayonlarini tashkil etishni, ovoz sozlash mashqlarini, o'z ijrosini boshqalar ijrosiga moslashtirishni, akademik va milliy xonandalikdagi ijro uslublarini, nafas olish mashqlarini, ijro jarayonida ovoz kuchini o'zgartirishni, repertuar tanlashni, sahna chiqishlariga tayyorlanish jarayonini bilishi va ulardan foydalana olishi zarur.

Asar mualliflari haqida ma'lumotlarni qidirib topish, fonoteka a audio youvlaridan samarali foydalanish, ovoz mashlarini ijro etish, musiqiy asar ustida ishslash, ijro davrida muallif ko'rsatmalariga amal qilish, rahbar ko'rsatmasiga amal qilish, sahna madaniyatiga rioya qilish, yakkaxon sifatida va vocal ansamblida kuylash ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.

Fanning o'quv rejadagi boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi va uslubiy jihatdan uzviyligi

Vokal ansambl fani asosiy ixtisoslik fanlaridan biri bo'lib, 2-8 semestrlarda o'qitiladi. Mazkur fan xor sinfi, dirijyorlik, vokal, xor solfedjiosi, aranjirovka, dirijyorlik amaliyoti kabi ixtisoslik fanlari bilan bog'liq bo'lib, yetarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishni talab etadi.

Fanning ilm fan va san'at sohasidagi o'rni

Vokal ansambli fani ilm fan va san'at sohasida alohida o'ringa ega. Talabalarni hamohang bo'lib kuylashlarida bu fan juda yaxshi natijalarga erishtiradi. Vokal ansamblida xor asarlari va kichik hajmdagi qo'shiqlar ham o'rgatilinadi. Ansambl bo'lib kuylashda talabalarda musiqiy eshitish qobiliyati yanada rivojlanadi. Bo'lajak vokal jamoalari rahbarlari mutaxassisligi uchun bu fan juda muhimdir.

Fanni o'qitishda zamonaviy axborot pedagogik texnologiyalar

Vokal ansambli fanining o'rganish jarayonida o'qitishning quyidagi yangi texnologiyalaridan foydalanish samaralidir: kompyuter, audio-video vositalaridan foydalanish, yangi asarlarni tinglash, asarlarni tahlil etish, ochiq darslarga qatnashish, ochiq hisobot kontsertlarini o'tkazish.

ASOSIY QISM: Fanga kirish

Asosiy qismda fanning mazmuni mantiqiy ketma-ketlikda keltiriladi. Vokal ansambli fanida mavzuiy mazmun-mohiyati, asosiy tushunchalar va ish mazmuni ochib berilgan. Bunda talabalarga DTS asosida yetkazilishi zarur bo'lgan vokal ansambli malakasi va ko'nikmalari to'la qamrab olingan.

Fanning nazariy mashg`ulotlari mazmuni

Fan bo'yicha nazariy mashg`ulotlar namunaviy o'quv rejada ko'zda tutilmagan.

Fanning amaliy mashg`ulotlari mazmuni

Vokal ansambli fanida bir necha ovozli asarlar hamohanglikda o'rgatiladi. Amaliy mashg`ulotlarda asarlar har bir bo'lingan ovozlarga alohida o'rgatilib, so'ng barcha ovozlar birga kuylaniladi. Asarlarni kuylashda tiniqlikka, soflikka, interval vaakkordlarni toza ijrosiga erishiladi. Dars jarayonida asarlarni duet, trio va kvartet bo'lib etish ham talab etiladi.

Ijrochilikning nazariy-amaliy asoslari. Yakkaxon va vokal guruhi ijrochiligining o'zaro uyg'unligi. Jahonga mashhur va respublikamizdagi mavjud vokal guruhlari. Jo'rli va jo'rsiz ijro.

Kuylash ovozi tarbiyasini tashkil etish usullari. Xonandalik san'ati, jamoa ijrochiligi, xalq yo'lidagi ijro, estrada yo'lidagi ijro, klassik vokal ijrochiligi, xududiy ijrochilik, zamonaviy qo'shiqchilik ijrochiligi, jo'rsiz ijro, duet, trio, kvartet, kvintet, vokal va fortepiano ijrochiligining uyg'unligi.

Vokal ansambli faoliyatini tashkil etish. Ovoz sozlash mashqlari. Bir ovozlik ustida ishslash, ko'p ovozlik ustida ishslash, guruhlarga bo'lib ishslash, garmonik jo'rovozlikdagi epizodik ko'p ovozlik qo'shilgan bir turdag'i ovozlar uchun duet yoki trio, garmonik tuzilmali, jo'r ovozli, epizodik ko'p ovozli qo'llanilgan har turdag'i ovozlar uchun duet yoki trio, mustaqil ovozlar yo'nalishi yoki imitatasiyali polifoniya qo'llanilgan ansambl, a'kapella kuylash uchun ansambl.

Akademik xonandalikdagi ijro uslublari. Vokal – xor malakalari: nafas, talaffuz, artikulyatsiya, tovush atakasi, soz va ansambl talablariga mos ravishda kuylashni o‘zlashtirish. Ovoz kuchini o‘zgartirish. Tovush filirovkaga e’tibor berish. Ijroda dirijyorlik ko‘rsatmalariga amal qilish. Fonoteka va audioyoziuvlardan samarali foydalanish. Yakkaxon sifatida va vokal ansamblida kuylash.

Vokal ansambli ijrochiligi an’analari. Bolalar vokal ansambli, ayollar vokal ansambli, erkaklar vokal ansambli, aralash vokal ansambli, jo‘rli va jo‘rsiz tarkibli vokal ansambli repertuarlari asosida asarlarni o‘zlashtirish.

Amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish mazmuni

Talabalar amaliy mashg‘ulotlarda vokal asarlarini ikki va uch ovozda kuylaydilar. Amaliy mashg‘ulotda tanlanadigan asarlar quyidagi prinsiplarga tayanadi: o‘zbek, rus va qardosh davlatlar va jahon kompozitorlarining turli shakldagi vokal asarlari va qo’shiqlar fan uchun malaka hosil qildiruvchi (sof intonatsiya va unison, unlilarning to‘g’ri tallaffuzi, diksiya, kantilena, xususiy va umumiy ansambl, dinamik ifodaviylik), fanning mohiyatiga javob beruvchi bo‘lishi lozim.

Laboratoriya ishlarini tashkil etish bo‘yicha ko‘rsatmalar

Fan bo‘yicha laboratoriya ishlari namunaviy o‘quv rejada ko‘zda tutilmagan

Kurs ishini tashkil etish bo‘yicha uslubiy ko‘rsatmalar

Fan bo‘yicha kurs ishi namunaviy o‘quv rejasida rejalashtirilmagan

Mustaqil ta‘limni tashkil etishning shakli va mazmuni

Chop etilgan dasrliklar, o‘quv qo‘llanmalar, mutaxassis va mashhur xonandalarning ilmiy maqolalarini o‘qishlari va u yerdagi ilg‘or fikr-mulohazalarni va tajribalarni amalga oshirishlari maqsadga muvofiq. Qo‘sinqning muallifi, uning ijodiy faoliyati, qo‘sinqning o‘ziga xos jihatlari va o‘zbek milliy musiqa madaniyatida tutgan o‘rni haqida bilib olishi zarur. So‘ngra qo‘sinqning so‘zлari uning mazmunini anglab yetmog‘i lozim. Keyinchalik qo‘sinq musiqasini, avval kuyini o‘rganishdan boshlaydi, so‘ngra garmoniyasi va fortepiano partiyasini o‘rganishi kerak. Shundagina talaba qo‘sinqning tabiatni, mazmuni va xarakterini idrok etishi mumkin bo‘ladi.

Talabalar mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning amaliy (yakka) ijrochilik xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- vokal fani bo‘yicha bilimlarini kengaytirish, ijro yo‘llarini mukammal o‘rganish;
- vokal ijrochiligiga oid manbalarni to‘plash va ularni ijro qilishga erishish;
- amaliy (yakka) ijrochilik ko‘nikmasini mustahkamlash;
- hududiy musiqiy uslublar bo‘yicha asarlarni janrlar asosida to‘plash;
- vazn asoslari, nota va she’r matni ustida ish olib borish.

Tavsiya etilayotgan mustaqil ishlarning mavzulari

1. Ayollar vokal ansambli bilan ishlash.
2. Erkaklar vokal ansamblari bilan ishlash.
3. Bolalar ansambli repertuari va uni ustida ishlash.
4. Aralash vokal ansambli repertuari va uning ustida ishlash.

Dasturning informatsion-metodik ta'minoti

Vokal ansambli fanini o'qitishda multimedia jihozlaridan foydalanib, mavzular bo'yicha ishlab chiqilgan POWER POINT formatdagi jadvallardan, kompyuter, audio va video jihozlaridan foydalaniladi. Shuningdek, amaliy mashg'ulotlar davomida xorga oid tarqatma materialar, slaydlar hamda ko'rgazmali qurollardan foydalaniladi. Bundan tashqari quyidagilar ham qo'llaniladi.

- didaktik materiallar tayyorlash;
- musiqiy-badiiy taxlil metodi;
- internet tarmog'i saytlari;
- taqqoslash-qiyoslash metodi.

Foydalaniladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Sodiqov O. Vokal ansambl. O'quv qo'llanma -Musiqa, T. 2005 y.
2. Sodiqov O. Vokal ansambl. O'quv qo'llanma- Musiqa, T. 2006 y.
3. Jalilov M. Qo'shiqlar xrestomatiyasi 1,2 qism. O'qituvchi.T.,2002-2003 y.
4. Y.Dubravin. Pesni dlya estradnix vokalnix ansambley s soprovojdeniyem, i bez soprovojdeniyam. Uchebnoe posobie - Leningrad. 1978 g.
5. Pesni radiostantsii. Yunost .Vipusk. Uchebnoe posobie - Muzika. 1970 g.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Doga Ye. Izbrannie pesni. Sbornik-ML 1987 g.
2. Lirisheskiye pesni. Sbornik -L, Muzika -1973 g.
3. Gladkov G. Pesni iz telefilmov. Sbornik -1980 g.
4. Pesni radio i kino. Vipusk. Sbornik -236, 240.
5. Spoyemte druzya . Vipusk 1. Sbornik - Muzika. 1980 g.

Internet saytlari

1. www.artist.uz
2. www.ziyonet.uz
3. www.edu.uz
4. www.jazz.ru
5. www.atmuzik.ru
6. www.universalia.nov.ru / instruments.
7. www.muzik.uz

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON DAVLAT SAN'AT VA MADANIYAT INSTITUTI

Ro'yxatga olindi:

Nº _____

201_ y. « ____ » _____

“TASDIQLAYMAN”
O'quv ishlari bo'yicha prorektor

“____” _____ 201_yil

VOKAL ANSAMBLI
FANINING
ISHCHI O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100 000 – Gumanitar coha
Ta'lif sohasi:	150 000 – San'at
Ta'lif yo'nalishi:	5151600 Xalq ijodiyoti (vokal jamoalariga rahbarlik)

Toshkent – 2015

Fanning ishchi o‘quv dasturi o‘quv, ishchi o‘quv reja va o‘quv dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchi:

S.X.Muzafarova – O’zDSMI , “Vokal” kafedrasi katta o‘qituvchi

Taqrizchilar:

Q. T. Mirzayev – O’zDSMI, “Vokal” kafedrasi professori.

Sh. Yo. Yormatov –O’zbekiston davlat Konservatoriysi professori.

Fanning ishchi o‘quv dasturi “Vokal” kafedrasining 201_ yil
“_” avgustdagi “_” - son yig‘ilishida muhokamadan o‘tgan va
fakultet kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri: _____ Pirmatov SH.T.

Fanning ishchi o‘quv dasturi “Xalq ijodiyoti” fakultet kengashida
muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2015 yil __ avgustdagi __-
sonli bayonnomasi).

Fakultet kengashi raisi: _____ Jumayev S.S.

Kelishildi: O‘quv bo‘limi boshlig‘i _____ O‘rozov A.N.

Kirish

Vokal-xor jamoalari uchun malakali rahbar-tashkilotchilarni tayyorlashda «Vokal ansambl» fani alohida o‘ringa ega. Jamoani ansambl bo‘lib ijro etishga, bir-birini eshita olish, nafasdan, ritmdan, ohangdan to‘g‘ri foydalanish, ko‘p ovozlik asarlarni o‘zlashtirib targ‘ibot qilish masalalarini o‘rganuvchi va o‘rgatuvchi fandir.

O‘quv fanining maqsadi va vazifalari

«Vokal ansambl» fanining maqsadi bo‘lajak mutaxassislarining badiiy didini, kuylash imkoniyatlarini, musiqiy asarlarni qabul qilish qobiliyatini o‘stirishdan, musiqiy asarlar shaklini o‘rganish, uslub va mazmunini rivojlantirishdan iboratdir.

Fan bo‘yicha talabalarning bilimiga, ko‘nikma va malakasiga qo‘yiladigan talablar

«Vokal ansambl» fanini o‘zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida bakalavr:

- ko‘povozli ansambllar ijrochiligi , vokal ansambl turlari xaqida
- ovoz apparatini tuzilishi xaqida;
- qo‘sinqchilik ovozlari va ularning uyfunligi xaqida ***tasavvurga ega bo‘lishlari;***
- ko‘povozli musiqa ijrochiligi san’ati namunalarini;
- kompozitorlik ijodiyotidan vokal ansambl asarlarini bilishi;

Talabalar fan mazmunini o‘zlashtirish jarayonida quydagilarni ***bilishi va ulardan foydalana olishi;***

- yakka va jamoaviy ijrochilik usullarini ko‘rsata olish;
- ijro repertuarini tanlash, asarlarni tahlil etish, olingan nazariy bilimlarni amalda qo‘llay bilishi;
  - o‘rganilgan vokal ansamblarini ifodali ijro eta olish;
  - asarlarni musiqiy- vokal tahlil qila olish ***ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak.***

Fanning o‘quv rejadagi boshqa fanlar bilan o‘zaro bog‘liqligi va uslubiy jihatdan uzviy ketma-ketligi

«Vokal ansambl» fani asosiy ixtisoslik fanlaridan biri bo‘lib, 1-8 semestrlarda o‘qitiladi. Mazkur fan xor sinfi, dirijyorlik, vokal, dirijyorlik amaliyoti kabi ixtisoslik fanlari bilan bog‘liq bo‘lib, yetarli bilim va ko‘nikmalarga ega bo‘lish talab etiladi.

Fanni o‘qitishda zamonaviy axborot pedagogik texnologiyalar

«Vokal ansambl» fanining o‘rganish jarayonida o‘qitishning quydagi yangi texnologiyalaridan foydalanish samaralidir: kompyuter, audio-video vositalaridan foydalanish, yangi asarlarni tinglash, asarlarni tahlil etish, ochiq hisobot kontsertlarini o‘tkazish.

ASOSIY QISM **Vokal ansamblining ijro etish yo‘llari**

Xonandalik san’ati, jamoa ijrochiligi, xalq yo‘lidagi ijro, estrada yo‘lidagi ijro, klassik vokal ijrochiligi, xududiy ijrochilik, zamonaviy qo‘sinqchilik ijrochiligi, jo‘rsiz ijro, duet, trio, kvartet, kvintet, vokal va cholg‘u ijrochiligining uyg‘unligi.

Janrlar tasnifi

Katta ashula janri, romans ijrochilik janri, folklor ijrochilik janrlari (lapar, o‘lan, yalla, mavsumiy va marosimiy qo‘sinqlari), yirik shaklda ijro janrlari (syuita, qasida, kontata, oratoriya, opera va h.k.), jahon va o‘zbek kompozitorlarining ijodiga mansub janrlar.

Musiqa savodxonligi

Bir ovozlik ustida ishslash, ko‘p ovozlik ustida ishslash, guruhlarga bo‘lib ishslash, garmonik jo‘rovozlikdagi epizodik ko‘p ovozlik qo‘silgan bir turdag'i ovozlar uchun duet yoki tertset, garmonik tuzilmali jo‘r ovozli, epizodik ko‘p ovozli qo‘llanilgan har turdag'i ovozlar uchun duet yoki tertset, mustaqil ovozlar yo‘nalishi yoki imitatsiyali polifoniya qo‘llanilgan ansambl, akapella kuylash uchun ansambl.

Vokal ansamblı ijrochiligi an’analari

Bolalar vokal ansamblı, ayollar vokal ansamblı, erkaklar vokal ansamblı, aralash vokal ansamblı, jo‘rli va jo‘rsiz tarkibli vokal ansamblı repertuarlari asosida asarlarni o‘zlashtirish.

Amaliy mashg‘ulotlarni tashkil etish bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar

Cholg‘u ansamblı, xonandalar ansamblı, jamoa tarkibi, ovoz sozlash, nafas olish va chiqarish uslublari, yoqimli va mayin tovush hosil qilish ustida ishslash, so‘z va bo‘g‘inlarni aniq ijro etish yo‘llari ustida ishslash, qo‘sinqning kuyini alohida va garmoniyasini alohida o‘rganish ustida ishslash, asarni bir butun musiqiy holatda ishslash va o‘zlashtirish ustida ishslash, repertuar tanlash, musiqa savodxonligi, vokal ijrochilik janrlari, vokal jamoalari faoliyati.

Mustaqil ishni tashkil etishning shakli va mazmuni

Mustaqil ta’lim mazmuni shundan iboratki, talabalar o‘zları tanlagan kasblari bo‘yicha chop etilgan dasrliklar, o‘quv qo‘llanmalar, mutaxassis va mashhur xonandalarning ilmiy maqolalarini o‘qishlari va u yerdagi ilg‘or fikr-mulohazalarni va tajribalarni amalga oshirishlari maqsadga muvofiq. Talaba o‘rgana boshlagan qo‘sing‘ining muallifi, ijodiy faoliyati uning o‘ziga xos jihatlari

va o‘zbek milliy musiqa madaniyatida tutgan o‘rni haqida o‘qib, bilib olishi zarur. So‘ngra qo‘sinqing so‘zlari uning mazmunini anglab yetmog‘i lozim. Keyinchalik qo‘sik musiqasini, avval kuyini o‘rganishdan boshlaydi, so‘ngra garmoniyasi va fortepiano partiyasini o‘rganishi kerak. Shundagina talaba qo‘sinqing tabiat, mazmuni va xarakterini idrok etishi mumkin bo‘ladi.

Talabalar mustaqil ishni tayyorlashda muayyan fanning amaliy (yakka) ijrochilik xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- Vokal fani bo‘yicha bilimlarini kengaytirish, ijro yo‘llarini mukammal o‘rganish;
- Vokal ijrochiliga oid manbalarni to‘plash va ularni ijro qilishga erishish;
- Amaliy (yakka) ijrochilik ko‘nikmasini mustahkamlash bo‘yicha ish olib borish;
- Hududiy musiqiy uslublar bo‘yicha asarlarni janrlar asosida to‘plash;
- Vazn asoslari, nota va she’r matni ustida ish olib borish;

“Vokal ansamqli” fani bo‘yicha soatlar taqsimoti

Semestr	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Hafta	18	18	18	18	18	18	10
Soat	2	2	2	2	2	2	2

ASOSIY QISM

O‘quv materiallarining mazmuni

Amaliy mashg‘ulotlar uchun tavsiya etiladigan taxminiy asarlar

Yakka mashg‘ulotlar uchun tavsiyalar

Talabalar “Vokal ansamqli” mashg‘ulotlari mazmunida quyidagilarni o‘rganadilar:

- vokal nafasi, ovoz tanchi, ovoz kantilenasini, ovoz harakatchanligi malakalarini vokal ansamqli ijrochiligidagi qo‘llash;
- ijrochilikda hamnafaslikka erishish;
- ijrochilikda zanjirli nafas malakasini qo‘llashga erishish;
- vokal ansambl fortepiano yoki cholg‘ular jo‘rligida ansamblli ijro etish;
- asarlar ijrosida ovozlarning bir- biriga mutanosibligiga erishish;
- matnning birgalikda bir xil uslubdagi talaffuziga erishish;
- kuylash jarayonida asar ohangidagi interval vaakkordlar tiniqligiga, sofligiga erishish;
- kuylash jarayonida ritmik, dinamik, temp ansambliga erishish;
- kuylash jarayonida ushbu malakalarni kursdan- kursga murakkablashib boruvchi asarlar mazmunida o‘stirib borish.

2 kurs talabalari uchun taxminiy dastur

1. Chalgin. O‘zbek xalq qo‘sishig‘i. Xotin-qizlar xori uchun J.Shukurov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 26-bet.
2. Farg‘ona yor-yori. O‘zbek xalq qo‘sishig‘i. Xotin-qizlar xori uchun J.Shukurov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 27-bet.
3. Nazlana. Ozarbayjon xalq qo‘sishig‘i. Xori uchun R.Shafaq moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 28-bet.
4. Vokaliz. S.Prokofev. J.Shukurov “Dirijyorlik” 29-bet.
5. Toshkentim (Bolalar xori uchun). A.Berlin musiqasi, J.Shukurov qayta ishlagan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 30-bet.
6. Buxoro. S.Barnoyev so‘zi, H.Rahimov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 31-bet.
7. Ruboyi (jo‘rsiz ayollar xori uchun). X.Dehlaviy so‘zi, B.Umidjonov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 32-bet.
8. Ruboiy (a kapella). Umar Hayyom so‘zi, B.Umidjonov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 34-bet.
9. Visla. Polyak xalq qo‘sishig‘i. J.Shukurov “Dirijyorlik” 37-bet.
10. Navbahor. Shohismoil so‘zi, R.Tursunov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 38-bet.
11. Aytin gullar (yakkaxon va xotin-qizlar xori uchun). Turob To‘la so‘zi, M.Leviyev musiqasi, xor uchun J.Shukurov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 40-bet.
12. Istiqlol taronasi. Q.Mamirov so‘zi va musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 43-bet.
13. O‘zbekiston Respublikasining davlat madhiyasi. A.Oripov so‘zi, M.Burxonov musiqasi. M.Jalilov “Qo‘sishqlar xrestomatiyasi” 1-kitob 9-bet.
14. Jon O‘zbekiston. A.Muxtor so‘zi, S.Yudakov musiqasi. M.Jalilov “Qo‘sishqlar xrestomatiyasi” 1-kitob 13-bet.

3 kurs talabalari uchun taxminiy dastur

1. Lo‘li qiz (“Pari qishloq afsonasi” musiqali dramasidan). M.Bafoyev musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 51-bet.
2. Nido. F.Alimov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 55-bet.
3. Bo‘ron allasi. A.Pleshchev so‘zi, P.Chaykovskiy musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 58-bet.
4. Yoshlar ramziy qo‘sishig‘i. A.Mansurov so‘zi va musiqasi. Xor uchun J.Shukurov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 72-bet.
5. Qabog‘ing yaxshi (erkaklar xori uchun). A.Navoiy so‘zi, B.Lutfullayev musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 73-bet.
6. Tomog‘imga tekkizmay (bolalar xori uchun). U.Qurbanov so‘zi, A.Mansurov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 75-bet.

7. Charx. O‘zbek xalq qo‘shig‘i. Aralash xor uchun J.Shukurov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 76-bet.
8. Bulbul kelib sayrasi. Xalq so‘zi, B.Umidjonov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 77-bet.
9. Ho mayda. Xalq so‘zi, B.Umidjonov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 79-bet.
10. Lahza-lahza. Furqat so‘zi, Q.Mamirov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 80-bet.
11. Bir, ikki, uch. N.Norxo‘jayev musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 84-bet.
12. Mehrjon (bolalar xori uchun). Qambar ota so‘zi, F.Alimov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 85-bet.
13. Kim epchilu, kim chaqqon?! Anvar Obidjon so‘zi, A.Mansurov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 89-bet.
14. Sumalak. P.Mo‘min so‘zi, F.Alimov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 93-bet.
15. Yetti qiz. P.Mo‘min so‘zi, A.Muxamedov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 97-bet.
16. Ozod vatan-obod vatan (bolalar xori uchun). N.Narzullayev so‘zi, F.Alimov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 100-bet.
17. Hur Respublikam (bolalar xori uchun). X.Qayumov so‘zi, A.Mansurov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 104-bet.
18. Hosil taronasi. T.To‘la so‘zi, M.Leviyev musiqasi. M.Jalilov “Qo‘shiqlar xrestomatiyasi” 1-kitob 17-bet.

4 kurs talabalari uchun taxminiy dastur

1. Archa (bolalar xori uchun). N.Norxo‘jayev musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 116-bet.
2. Baland shig‘ib. Qoraqalpoq xalq qo‘shig‘i, Erkaklar xori uchun J.Shukurov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 117-bet.
3. Onajonlar bayrami (bolalar xori uchun). N.Toshpo‘lat so‘zi, S.Boboyev musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 118-bet.
4. Yallama yorim. O‘zbek xalq qo‘shig‘i, xor uchun J.Shukurov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 119-bet.
5. Go‘zal yor (erkaklar xori uchun). Xalq so‘zi, B.Umidjonov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 120-bet.
6. Hay yor-yor. O‘zbek xalq qo‘shig‘i, xor uchun B.Umidjonov moslagan, partitura ovozlarini talabalar uchun J.Shukurov soddalashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 121-bet.
7. Bug‘ma bilagim. O‘zbek xalq qo‘shig‘i, xor uchun B.Umidjonov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 123-bet.
8. Shamol eshik ochadi. O‘zbek xalq qo‘shig‘i, xor uchun B.Umidjonov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 125-bet.
9. Qizlarxon. O‘zbek xalq qo‘shig‘i, xor uchun B.Umidjonov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 126-bet.

10. Qor yog‘ar (bolalar xori uchun). B.Isroil so‘zi, SH.Yormatov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 127-bet.
11. Yasha pari (erkaklar xori uchun). Qoraqalpoq xalq qo‘shig‘i, xor uchun B.Umidjonov moslashtirgan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 128-bet.
12. Yomg‘ir yog‘aloq (xalq musiqasi). SH.Sa’dulla so‘zi, S.Boboyev qayta ishlagan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 129-bet.
13. Boshqolar. Z.Komilov so‘zi, Q.Mamirov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 131-bet.
14. Hormang qizlar. Zulfiya so‘zi, S.Kalanov musiqasi, K.Abdullayev qayta ishlagan. J.Shukurov “Dirijyorlik” 144-bet.
15. Qizlar va Obidaxon xori (“Muqimiy” musiqali dramadan). T.Jalilov musiqasi. J.Shukurov “Dirijyorlik” 147-bet.
16. Vodiy durdonasi. X.Sharipov so‘zi, G’.Qodirov musiqasi. M.Jalilov “Qo‘shiqlar xrestomatiyasi” 1-kitob 22-bet.

3.”VOKAL ANSAMBLI” FANINI O‘QITISHDA YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARINI QO‘LLASHNI O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Fakultet, kafedra, o‘qitish bosqichi	O‘quv predmeti	O‘quv mashg’uloti mavzusining o‘quv dasturidagi o‘rni
“Vokal jamoalariga rahbarlik” bo‘limi 2-4-kurs	“Vokal ansambli”	2 soat
Sana: _____	O‘quv guruhi – VJR Talabalar soni - _____ ta	O‘qituvchi: S.Muzaffarova
Mavzuning nomi		
Mashg’ulot rejasি	1. Ovozlar bilan tanishish 2. Vokal ansambl haqida tushunchaga ega bo‘lish. 3. Ansambl bo‘lib ijro qilish. 4. Ansamblida ovozlarni tinglash.	
Asosiy atama va tushunchalar	Xor, vokal ansambl, dirijor, melizm, kalit, janr, mashq, musiqa savodi, musiqa tarixi, musiqa shakli, nota, solo, takt, temp, allegro, adajio.	
Adabiyotlar ro‘yxati	1. Vatan ko‘nglimizda. Qo‘shiqlar to‘plami. «O‘qituvchi», T., 1996 2. Oltin Sodiqov. Vokal ansambl. T., 2005 3. Oltin Sodiqov. Vokal ansambl. T., 2006 4. Vokalnoye ansambl. –M., 1964, 1967, 1981, 1982 g	
O‘quv mashg’ulotining maqsadi	Ansambl bo‘lib ijro qilish, ovozlarni taqsimlab ularni alohida rang-barang holda tinglash, ijro mahoratini mukammal egallash, repertuarni boyitish.	

O‘qituvchi oldidagi vazifa	<ul style="list-style-type: none"> • Vokal asarlari haqida tushuncha berish; • Ko‘p ovozli va unison ijro haqida tushuncha berish; • Ovozlar to‘g‘risida tushuncha berish; • Badiiy ijro va ansambl bo‘lib ijro qilish ko‘nikmalarini hosil qilish; • Vokal ansamblari va xor jamoalarini boshqarish to‘g‘risida tushuncha berish;
O‘quv faoliyatining natijalari	<ul style="list-style-type: none"> • Ansambla ijro mahoratiga ega bo‘lish; • Ovozlar haqida tushunchaga ega bo‘ladi; • Jamoa ijrochiligidagi repertuar boyligi; • Ovozlarning taqsimlanishini o‘rganadi; • Konsert tadbirlariga dastur tayyorlashni o‘rganadi.
O‘qitish metodlari va texnikalari	Amaliy, interaktiv, aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash.
O‘qitish vositalari	Tarqatma materiallar, klavir, xor partiturası, texnika vositalaridan foydalanish (kompyuter, dvd, audio va video tasmalar).
O‘qitish sharoiti	Maxsus moslashtirilgan auditoriya

Ta’lim texnologiyasi

X.Sharipov so‘zi, G‘.Qodirov musiqasi “Vodiy durdonasi”

Mavzu	X.Sharipov so‘zi, G‘.Qodirov musiqasi “Vodiy durdonasi”
Maqsad va vazifalar	Vokal ijrochiligidagi, ayniqsa ansambl bo‘ib ijro etganda to‘g‘ri tovush hosil qilish yo‘llari, tovush hosil bo‘lishidagi tana a‘zolaridan to‘g‘ri foydalanish, pastki va yoqirigi registrlarda to‘g‘ri tovush hosil qilish va ovozni zo‘riqtirmaslik, ijro etish davomida nafasni to‘g‘ri olish, undan esa foydalanish muhimligi tushuntiriladi
O‘quv jarayonining mazmuni	Tovush hosil qiluvchi rezonatorlar. Tovush hosil qilishda nafas olish va nafas chiqarish.
O‘quv jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	<p>Metod: Og‘zaki bayon, kuylab berish, fortepiano jo‘rligida ijro etib berish.</p> <p>Forma: Amaliy.</p> <p>Vosita: Tarqatma materiallari, CD, DVD yozuvlar.</p> <p>Usul: Nota matnlari.</p> <p>Nazorat: Og‘zaki, amaliy ijro, o‘zini eshitish.</p> <p>Baholash: Adolatlari. Oshkoraliq. Rag‘batlantirish.</p>
Kutiladigan natijalar	<p style="text-align: center;">O‘qituvchi:</p> <p>O‘rgatilayotgan asarning umumiyligi diapozoni ma’lumot beriladi. Ovoz partiylarida asar qisqa vaqt ichida barcha talaba tomonidan o‘zlashtirishiga erishadi. Ijrodagi ovoz zo‘riqishlari to‘g‘rilanib, bartaraf etib boriladi. Ovoz rezanatorlaridan aktiv va to‘g‘ri foydalanilayotganligi nazorat qilinadi. Talabalarning mahoratini rivojlantirib, ijroning sifati yaxshilanadi. Mashg‘ulot davomida talabalarning faolligi oshiradi va qiziqish uyg‘otadi. Dars yakunida talabani baholaydi. O‘z oldiga qo‘yan maqsadga erishadi.</p> <p style="text-align: center;">Talaba:</p> <p>Ansambl bo‘lib ijro etish ko‘nikmasiga ega bo‘ladi. Fortepiano bilan ijro etganda chalinayotgan asarning garmoniyasini eshitadi. Har bir ovoz o‘z partiyasini kuylashga, ovoz rezanatoridan va to‘g‘ri nafas olish va undan foydalanish ko‘nikmasiga ega bo‘ladi. Ansambl ijrosida badiiylik rivojlanadi, eslab qolish qobiliyatini kuchayadi. Ijro etish jarayonidagi</p>

	xatoliklarini eshitishni o‘rganadi. O‘rganayotgan asarlarini mualliflari bilan tanishib, asarning mazmun mohiyatini tushunib ijro etishni o‘rganib boradi.
Kelgusi natijalar	<p style="text-align: center;">O‘qituvchi:</p> <p>Vokal xor asarini ovoz partiyalarini yakka tartibda ijrosini o‘zlashtirish va mashd‘ulot davomiga tadbiq etish, takomillashtirish, o‘z ustida ishslash, asarni hayotiy voqealar bilan bog‘lash. O‘zining pedagogik va metodik mahoratini oshirish.</p> <p style="text-align: center;">Talaba:</p> <p>Amaliy ijro asosida nota matnlari bilan mustaqil ishslashni o‘rganish, o‘z ijrosini jamoa ijrosiga moslashtirish. Shu asar asosida qo‘srimcha materiallarni topish, ularni tahlil qilish. Ko‘nikma va malakalarni hosil qilish.</p>

Mustaqil ta’lim uchun tavsiyalar

1. Vokal ansambli ijrochiligiga oid uslubiy va notali adabiyotlar bilan tanishib borish.
2. Repertuar jamlash.
3. Badiiy jamoalar faoliyatidan ijodiy foydalanish.
4. Namunali jamoalar ijrosidagi audio va video yozuvlar to‘plash.
5. Notadan o‘qish ustida ishslash.

“Vokal ansambli” fanidan talabalar bilimini reyting tizimi asosida baholash mezoni.

“Vokal ansambli” fani bo‘yicha reyting jadvallari, nazorat turi, shakli, soni hamda har bir nazoratga ajratilgan maksimal ball, shuningdek joriy hamda yakuniy nazoratlarining saralash ballari haqidagi ma'lumotlar fan bo‘yicha birinchi mashg‘ulotda talabalarga e’lon qilinadi.

Fan bo‘yicha talabalarning bilim saviyasi va o‘zlashtirish darajasining Davlat ta’lim standartlariga muvofiqligini ta’minlash uchun quyidagi nazorat turlari o‘tkaziladi:

- **joriy nazorat (JN)** - talabaning fan mavzulari bo‘yicha bilim va amaliy ko‘nikma darajasini aniqlash va baholash usuli. Joriy nazorat fanning xususiyatidan kelib chiqqan holda amaliy mashg‘ulotlarda amaliy ijro uy vazifalarining bajarilishini nazorat qilish va shu kabi boshqa shakllarda o‘tkazilishi mumkin;

- **yakuniy nazorat (YAN)** - semestr yakunida muayyan fan bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni talabalar tomonidan o‘zlashtirish darajasini baholash usuli. Yakuniy nazorat asosan o‘rganilgan musiqiy asarlar bo‘yicha konsert dasturini namoyish qilish orqali baholanadi.

JN o‘tkazish jarayoni kafedra mudiri tomonidan tuzilgan komissiya ishtirokida muntazam ravishda o‘rganib boriladi va uni o‘tkazish tartiblari buzilgan hollarda, **JN** natijalari bekor qilinishi mumkin. Bunday hollarda **JN** qayta o‘tkaziladi.

Oliy ta'lif muassasasi rahbarining buyrug'i bilan ichki nazorat va monitoring bo'limi rahbarligida tuzilgan komissiya ishtirokida **YAN** ni o'tkazish jarayoni muntazam ravishda o'rganib boriladi va uni o'tkazish tartiblari buzilgan hollarda, **YAN** natijalari bekor qilinishi mumkin. Bunday hollarda **YAN** qayta o'tkaziladi.

Talabaning bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi asosida talabaning fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi ballar orqali ifodalanadi.

"Ansambl sinfi" fani bo'yicha talabalarning semestr davomidagi o'zlashtirish ko'rsatkichi 100 ballik tizimda baholanadi.

Ushbu 100 ball baholash turlari bo'yicha quyidagicha taqsimlanadi: Y.N.-30 ball, qolgan 70 ball esa J.N.ga taqsimlanadi.

Ball	Baho	Talabalarning bilim darajasi
86-100	A'lo	Xalq cholg'ulari to'g'risida aniq tasavvur va bilimga ega bo'lish, Xulosa va qaror qabul qilish. Ijodiy fikrlay olish. Mustaqil mushohada yurita olish. Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish. Mohiyatini tushuntirish. Bilish, ijro etish. Tasavvurga ega bo'lish.
71-85	Yaxshi	Mustaqil mushohada qilish. Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish. Mohiyatini tushuntirish. Bilish, ijro eta bilish. Tasavvurga ega bo'lish.
55-70	Qoniqarli	Mohiyatini tushuntirish. Bilish, ijro eta bilish Tasavvurga ega bo'lish.
0-54	Qoniqarsiz	Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik. Bilmaslik. Ijro qila olmaslik.

Fan bo'yicha saralash bali 55 ballni tashkil etadi. Talabaning saralash balidan past bo'lgan o'zlashtirishi reyting daftarchasida qayd etilmaydi.

Talabalarning o'quv fani bo'yicha mustaqil ishi joriy, oraliq va yakuniy nazoratlar jarayonida tegishli topshiriqlarni bajarishi va unga ajratilgan ballardan kelib chiqqan holda baholanadi.

$$\text{Talabaning fan bo'yicha reytingi quyidagicha anikdanadi: } K = \frac{V*O}{100}$$

bu yerda: V - semestrda fanga ajratilgan umumiy o'quv yuklamasi (soatlarda); O - fan bo'yicha o'zlashtirish darajasi (ballarda).

Fan bo'yicha joriy va oraliq nazoratlarga ajratilgan umumiy ballning 55 foizi saralash ball hisoblanib, ushbu foizdan kam ball to'plagan talaba yakuniy nazoratga kiritilmaydi.

- Joriy **JN** turlari bo'yicha 55 ball va undan yuqori ballni to'plagan talaba fanni o'zlashtirgan deb hisoblanadi va ushbu fan bo'yicha yakuniy nazoratga kirmasligiga yo'l qo'yiladi.

- Talabaning semestr davomida fan bo'yicha to'plagan umumiy bali har bir nazorat turidan belgilangan qoidalarga muvofiq to'plagan ballari yig'indisiga teng.

- **JN** va **YAN** turlari kalendar tematik rejaga muvofiq dekanat tomonidan tuzilgan reyting nazorat jadvallari asosida o'tkaziladi. **YAN** semestrning oxirgi 2 haftasi mobaynida o'tkaziladi.

- **JN** nazoratlarda saralash balidan kam ball to‘plagan va uzrli sabablarga ko‘ra nazoratlarda qatnasha olmagan talabaga qayta topshirish uchun, navbatdagi shu nazorat turigacha, so‘nggi joriy nazorat uchun esa yakuniy nazoratgacha bo‘lgan muddat beriladi.

• Talabaning semestrda **JN** turlari bo‘yicha to‘plagan ballari ushbu nazorat turlari umumiy balining 55 foizidan kam bo‘lsa yoki semestr yakuniy joriy, oraliq va yakuniy nazorat turlari bo‘yicha to‘plagan ballari yig‘indisi 55 baldan kam bo‘lsa, u akademik qarzdor deb hisoblanadi.

• Talaba nazorat natijalaridan norozi bo‘lsa, fan bo‘yicha nazorat turi natijalari e’lon qilingan vaqtidan boshlab bir kun mobaynida fakultet dekaniga ariza bilan murojaat etishi mumkin. Bunday holda fakultet dekanining taqdimnomasiga ko‘ra rektor buyrug‘i bilan 3 (uch) a’zodan kam bo‘lmagan tarkibda apellyatsiya komissiyasi tashkil etiladi.

• Apellyatsiya komissiyasi talabalarning arizalarini ko‘rib chiqib, shu kunning o‘zida xulosasini bildiradi.

• Baholashning o‘rnatilgan talablar asosida belgilangan muddatlarda o‘tkazilishi hamda rasmiylashtirilishi fakultet dekani, kafedra mudiri, o‘quv-uslubiy boshqarma hamda ichki nazorat va monitoring bo‘limi tomonidan nazorat qilinadi.

Talabalar JN dan to‘playdigan ballarning namunaviy mezonlari

Nº	Ko‘rsatkichlar	JN ballari				
		Maks.	1-JN	2-JN	3-JN	4-JN
1	Darslarga qatnashganlik va o‘zlashtirishi darajasi.	17	0-4	0-4	0-4	0-5
2	Amaliy mashg‘ulotlardagi faolligi, ijodiy jarayonlardagi mahorati.	18	0-4	0-4	0-5	0-5
3	Mustaqil ta’lim topshirililarining o‘z vaqtida va sifatli bajarilishi.	17	0-4	0-5	0-4	0-4
4	Ijodiy jarayondagi repertuarlarning ijro sifati. Tashkilotchiligi.	18	0-5	0-5	0-4	0-4
Jami JN ballari		70	17	18	17	18

YAN konsert dasturi ijrosi natijasiga qarab maksimal 30 ball orqali baholanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

3. Ogorodnev. Vospitanie pevtsa v samodeyatel’nom ansamble. Muzika UKR, 1980
4. Vokalnoye ansambl. –M., 1964, 1967, 1981, 1982 g.
5. Pesni dlya estradnix ansambley s soprovodjeniem i bez soprovodzeniya fortepiano. Sostavitel Y.Dubravin.
6. Spoemte druzY. Vipusk X. M., 1989
7. Dunevskiy I. Gorodskie sveti.
8. Doga. Izbranniy pesni. M., 1985
9. Schastya tebe, zemlY. M., 1985
10. Vatan ko‘nglimizda. Qo‘schiqlar to‘plami. «O‘qituvchi», T., 1996
11. Oltin Sodiqov. Vokal ansambl. T., 2005
10. Oltin Sodiqov. Vokal ansambl. T., 2006

Tavsiya etiladigan adabiyotlar

1. Karimov I. Erishgan marralarimizni mustahkamlab, islohotlar yo‘lida izchil borish-asosiy vazifadir. «O‘zbekiston», T., 2004
2. Karimov I. Tinchlik va xavfsizligimiz o‘z kuch-qudratimiz, hamjihatligimiz va qat‘iy irodamizga bog‘liq. «O‘zb-n», T., 2004
3. Karimov I. O‘zbekskiy narod nikogda i ni otkogo ne budet zaviset. «O‘zbekiston», Toshkent, 2004
4. Karimov I. O‘zbekiston demokratik taraqqiyotning yangi bosqichida. «O‘zbekiston», Toshkent, 2005

4. Masalalar, mashqlar to‘plami VOKAL ANSAMBLI JAMOASIDA OLIB BORILADIGAN MASHQLAR

Bolalarning ovozini voyaga etkazish uchun tayyorgarlik ko‘nikmalarini hosil etish faqat qo‘schiqlar bilangina emas, balki maxsus mashqlar orqali ham amalga oshiriladi. Pedagogik tajribada vokal ansamqli mashqlari xonandalarning ashula aytish mahoratlarini tarbiyalashga yordam beradi.

Bu mashqlar ansambl rahbari tomonidan uzluksiz ravishda o‘tkaziladi. Mashg‘ulot o‘tkazish vaqtি rahbarning o‘zi tomonidan belgilanadi. Bunday vokal-ansambluyushmasi ijrochilik mahorati, uning tayyorgarligi hamda vokal texnik darajasini qay holatda ekanligi muhim bo‘lib, mashqlar 10-15 daqiqadan to 30-40 daqiqagacha davom etadi.

Mashqlar turli maqsadlarni ko‘zlaydi: ovozni shakllantirish, diapazon (ovozi hajmi)ni kengaytirish, nafas olish yo‘llarini to‘g‘rilash, sof talaffuz, ovoz registrlari chegarasini tekislash, eshitish qobiliyatini rivojlantirish va boshqalar. Bu mashqlar xonandalarning ijroda vokal-texnik usullarini o‘zlashtirib olishga yordam beradi.

Odatda, mashg‘ulotlar oddiy mashqlardan boshlanadi. Ijro etiladigan mashqlar diapazoni tertsiya, kvarta yoki kvinta intervallar doirasida qulay tessitura, o‘rtacha tezlik va dinamik tuslarda ***mf*** ijro etiladi.

Shu yo‘sinda vokal texnik mashqlar murakkablashib, bir ovozli mashqlardan ikki ovozlikka, so‘ngra polifonik va gomofonik ulubida yozilgan mashqlarga o‘tiladi. Mashqlarni vokal-ansamblregistrining o‘rta tovushlaridan boshlash tavsiya etiladi. Bunda ijro mayin, engil, nafas olish yo‘llari esa erkin holda bo‘lishi kerak. Mashg‘ulot davomida xonandalarning ovoz yo‘llari bilan eshitish qobiliyatini rivojlantirishga ahamiyat berish kerak. Agar ijroda ohangdorlik buzilsa, u holda rahbar buning sababini aniqlashi lozim. Bu nuqsonni bartaraf etish uchun rahbar sof tovush taratadigan joylarni past tovush bilan qulay registrda, ba’zan so‘zsiz ijro ettirishi lozim.

Xonandalarda sof tovush taratish qoidalari quyidagi holatlarda buziladi:

- a) xonandalar tovushlarning baland-pastligini ilg‘ab ololmaganda;
- b) xonandalar nafas olish qoidalariiga rioya qilmaganlarida;
- v) xonandalarning eshitish qobiliyatları yaxshi rivojlanmagan bo‘lsa;
- g) xonandalarning tovush chiqarish yo‘llari xastalanganda va charchagan holatida.

Bunday holatlarda xonanda bilan 10-15 daqiqa yakka tarzda mashg‘ulot o‘tkazilsa ijobjiy natijaga erishish mumkin. Bu mashg‘ulotlarning uslubiyoti quyidagi ishlardan iborat:

Birinchi navbatda xonanda ovozining diapazonida sof ijro etadigan tovushlarning aniqlash kerak. Asta-sekin sof musiqiy talaffuzdagi tovushlarga yonidagi tovushlar qo‘shiladi. Bola ularning to‘g‘ri eshitish hamda uni ovozi bilan aniq takrorlab bayon qilish kerak. Shu yo‘sinda uning tovush diapazoni kengayadi va sof kuylash ko‘nikmalari hosil bo‘ladi.

Musiqiy talaffuzning sofligi registr qulayligiga ham bog‘liq: yuqori registrda o‘rta registrga ko‘ra tovushlarni musiqiy talaffuz etish ancha murakkab hisoblanadi. Shu sababli yuqori registrdagи murakkab joylarni mashg‘ulot davomida bir oktava past ijro etib musiqiy talaffuz sofligiga erishish mumkin. Sof musiqiy talaffuzga erishishga quyidagi usullar yordam beradi: mayin va ohista tovushda ijro-***mp*** yopiq og‘iz bilan ijro; “u” unli tovush bilan ijro; jo‘rsiz ijro.

Mashqlarni befarqlik bilan ijro etmasdan, balki tinglash va ijro apparati ishini nazorat etgan holda bajarish tavsiya etiladi. Odatda, vokal-ansamblmashg‘ulotlarida ansamblasarlari, shuningdek, dasturdagi musiqa asarlaridan foydalaniлади.

VOKAL ANSAMBLI MASHQLARI

1. Mashqlar shoshilmasdan, cho‘ziq, bir nafasda ijro etiladi. Oxirgi tovush zanjirsimon nafasda cho‘zilib turiladi va xormeyster ishorasiga qarab to‘xtatiladi.

Turli unli tovushlardan iborat bo‘g‘inlar bir xil va yuqori pozitsiyada jaranglashini kuzatish lozim.

Musical notation for the words 'Mo', 'Mu', 'Mi', and 'Me'. The notes are quarter notes on the first four lines of the staff. The lyrics are written below the staff.

2. Bir tovushdan musiqiy talaffuzning aniqligini yaxshilash uchun mo'ljallangan mashqlar tovushni cho'ziqligi va engilligini ta'min etadi.

Musical notation for a sequence of words: 'Ma', 'Mi', 'me', 'mi', 'mo', 'mu', 'ma', 'mi', 'me', 'mi', 'mo', 'mu', 'ma', 'mi'. The notes are quarter notes on the first four lines of the staff. The lyrics are written below the staff.

3. Zanjirsimon nafas olish usulini paydo qilish uchun mashqlar. Mashqlar yopiq va turlicha unli tovushlar bilan bajariladi. Rahbar o'z istagi bilan tovush kuchini o'zgartirishi mumkin. Masalan:

Musical notation for the letters 'M', 'O', and 'U'. The notes are quarter notes on the first three lines of the staff. The lyrics are written below the staff. A note above the staff reads 'M (yopiq ovozda)'.

4. Keng nafasni rivojlantirish, jag' mashqlarini yumshatish, «i», «ya» tovushlari kabi unlilarni to'g'ri shakllanishi uchun mashqlar.

Musical notation for the sequence 'mi - - - ya - - - mi - - - ya - - -'. The notes are quarter notes on the first two lines of the staff. The lyrics are written below the staff.

Musical notation for the sequence 'mi - - - ya - - - mi - - - ya - - -'. The notes are quarter notes on the first two lines of the staff. The lyrics are written below the staff.

5. Keng nafasni rivojlantirish uchun mashqlar.

Do major gammasini yuqoridan pastga ijro etish. Asosi «Do» toni yangi tovush bilan almashtirish rahbarga yuqori pozitsiyadagi ko'nikmalarni o'rgatishda yordam beradi. Yuqori tovush o'z navbatida past tovush singari bir nafasda ijro etilmaydi.

Bu o'rinda pastki registrdan tovushni yuqori pozitsiyada musiqiy talaffuz bilan ijro etish kerak. Bunda quyi pardani yuqori pozitsiyada ijro etish bilan ta'minlanadi.

The image shows three staves of musical notation. The top staff uses a treble clef, the middle staff an alto clef, and the bottom staff a bass clef. Each staff consists of eight measures. The lyrics are written below each note. The first staff has lyrics in English: "Do, si, lya, sol, fa, mi, re, do". The second staff has lyrics in French: "do, do, si, si, lya, lya, sol, sol, fa, fa, mi, mi, re, re, do, do". The third staff has lyrics in English: "do, do, si, si, lya, lya, sol, sol, fa, fa, mi, mi, re, re, do, do". The music includes several sharp signs, particularly in the second and third staves.

6. Kuylash vaqtida — va — ko'nikmalarning almashuviga xonandalar ovozining ravonligi, harakatchanligi va engiligin uyg'unlashuviga yordam beradi. Sakkiztalik notalarni ***staccato*** ko'nikmalari bilan ijro etganda nafas tekis bo'lishi lozim.

The image shows two staves of musical notation. The top staff uses a treble clef and has a key signature of one sharp. It contains six measures of music, each consisting of a quarter note followed by a dotted eighth note. The lyrics 'mi mi mi ya ya ya ma ma ma' are written below the notes. The bottom staff also uses a treble clef and has a key signature of one flat. It contains five measures of music, each consisting of a quarter note followed by a dotted eighth note. The lyrics 'mu mu mu ya ya ya ma ma ma' are written below the notes.

7. Keng nafasni rivojlantirish va musiqiy talaffuzning sofligini yaxshilash uchun mashqlar.

Ikki qismdan iborat mashq: MA, MO, MI va ME, MU, MA bir nafasda ijro etiladi.

A musical score for two voices, featuring two staves of music. The top staff is in 2/4 time with a treble clef, and the bottom staff is also in 2/4 time with a treble clef. Both staves begin with a whole note followed by a dotted half note. The top staff has lyrics 'ma - - - - mo - - - - mi - - - -' and the bottom staff has 'me - - - - mu - - - - ma.'. The music consists of eighth-note patterns: the first measure has a single eighth note, the second has two eighth notes, the third has three eighth notes, and the fourth has four eighth notes.

8. Mashqni avvalo sekin tempda ijro etish kerak. Qachonki ijro mustaqil bo‘lganda, tempni asta-sekin tezlatish mumkin. Mashq ijrosi ansamblovozining engil bo‘lishiga, musiqiy talaffuzning sofligiga yordam beradi. Bunda sakkiztalik notalar *staccato* uslubida bir nafasda ijro etilishi kerak.

9. Musiqiy talaffuzni rivojlantirish uchun mashqlar.

A musical staff with a treble clef and a common time signature. It contains 15 quarter notes, each followed by a label representing a note name from the C major scale: Do, re, mi, fa, sol, lya, si, do, do, si, lya, sol, fa, mi, re, do.

A musical staff in treble clef with a continuous sequence of eighth notes. Below the staff, the lyrics "do, do, re, re, mi, mi, fa, fa" are written, followed by a dash indicating the sequence continues.

do, do, do, re, re, re, mi, mi, mi, fa, fa, fa

Musical notation for 'Mi Mi Me Me Ma Ma'. The first two measures are in 3/4 time, followed by a measure in 4/4 time. The melody consists of eighth-note patterns: (dot-dot-dot), (dot-dot-dot), (dot-dot-dot), (dot-dot-dot). The lyrics are: mi me ma mo mu, mi me ma mo mu. The third measure starts with a measure in 4/4 time, indicated by a vertical bar line and a 4/4 symbol. The melody continues with eighth-note patterns: (dot-dot-dot), (dot-dot-dot), (dot-dot-dot), (dot-dot-dot). The lyrics are: mi me ma mo mu. The fourth measure continues in 4/4 time with the same eighth-note pattern: (dot-dot-dot), (dot-dot-dot), (dot-dot-dot), (dot-dot-dot). The lyrics are: mi me ma mo mu.

10. Kichik sekunda intervalining sofligini yaxshilash uchun mashqlar. Bu mashqni yuqori pozitsiyada bir nafasda ijro etish kerak.

lyo-lyo-lyo, lyo-lyo-lyo, lyo-lyo-lyo, lyo-lyo-lyo, lyo-lyo-lyo, lyo-lyo-lyo, lyo
 lya-ly-a-ly-a, lya-ly-a-ly-a, lya-ly-a-ly-a, lya-ly-a-ly-a, lya-ly-a-ly-a, lya-ly-a-ly-a, lya
 lyu-lyu-lyu, lyu-lyu-lyu, lyu-lyu-lyu, lyu-lyu-lyu, lyu-lyu-lyu, lyu-lyu-lyu, lyu

 do - - re - - re - - mi - - mi - - fa - - sol - - sol
 na -
 ne -
 nu -

11. Tovush hajmini kengaytirish uchun mashqlar. Bu mashq bir nafasda yuqori holatda ijro etiladi.

ma-ma-ma-ma-ma-ma- ma me-me-me- me-me -me -me mi-mi- mi- mi- mi- mi -mi

 mo-mo - mo - mo -mo - mo - mo mu - mu - mu - mu - mu -mu - mu - mu ma

mi - - ya - - mi - - ya - - mi - - ya - - - -
 mi - - - ya - - mi - - ya - - mi - - ya - - - -

12. Ikki va undan ortiq ovozda ijro etish ko'nikmalarini hosil qilish uchun mashqlar.

C.T.
A.B.

C
T
A
B

Musical score for soprano (S), alto (A), tenor (T), and basso continuo (B) parts. The score consists of five measures. The soprano part has four measures of quarter notes followed by a measure of eighth notes. The alto part has four measures of quarter notes followed by a measure of eighth notes. The tenor part has four measures of quarter notes followed by a measure of eighth notes. The basso continuo part has four measures of quarter notes followed by a measure of eighth notes.

13. Artikulyatsiya apparatining mushaklarini bo'shatish va xonanda lablarining faoliyatini oshirish uchun mashqlar.

A musical score for two voices, each consisting of two staves of music. The top staff uses a treble clef and the bottom staff uses a bass clef. Both staves are in 2/4 time with a key signature of one sharp. The lyrics "mo-mo-mo-mo-mo-mo- mo -momo-mo-mo-mo-mo-mo- mo -momo-mo-mo-mo-mo-mo- mo -mo da-da- da-da- da- da - da da-da- da-da- da- da - da da-da- da-da- da- da - da" are written below the top staff, and "mo-mo-mo-mo-mo- mo -mo mo-mo-mo-mo-mo-mo- mo -mo mo-mo-mo-mo-mo-mo- mo -mo da-da- da-da- da- da - da da-da- da-da- da- da - da da-da- da-da- da- da - da" are written below the bottom staff.

A musical score in 4/4 time with a treble clef. The melody consists of three measures. The first measure contains six eighth notes followed by a dotted half note. The second measure contains seven eighth notes, with the first two being sharp and the last five being flat. The third measure contains six eighth notes, with the first one sharp and the rest natural. The lyrics "mi fa sol fa mi re do" are written below each measure.

Musical notation for the hymn tune "Reverend" in G major, 8/4 time. The melody consists of two staves of eight measures each. The first staff begins with a half note followed by a dotted half note, and continues with eighth notes and sixteenth notes. The second staff begins with a half note followed by a dotted half note, and continues with eighth notes and sixteenth notes. The lyrics are: "do re mi fa sol lya si do si lya sol fa mi re do".

The image shows two staves of musical notation. The top staff is in C major and the bottom staff is in F major. Both staves begin with a treble clef and a common time signature. The lyrics are written below the notes, alternating between the two staves. The lyrics are: "do do re mi mi fa sol sol lya si si do si si lya sol sol fa mi mi re do". The notation consists of eighth and sixteenth note patterns.

VOKAL ANSAMBL SQJ USTIDA ISHLASH

Vokal ansambl sozi - bu interval vaakkordlarning to‘g‘ri, sof musiqiy talaffuz etishdir. Vokal ansambl ishtirokchilarining intervallarni tiniq, sof ijro

etish melodik (gorizontal) sozi, interval vaakkordlarni birgalikda ijro etish esa - garmonik (vertikal) sozi deb ataladi. Kichik yoshdagи bolalar xori degan bo'limda soz ustida ishslash masalalari aniq ko'rsatilgan. Vokal ansambl sozi ustida olib boriladigan ishlar xonandalarning musiqaviy va ashula aytish ko'nikmalariga oid eshitish qobiliyatlarini rivojlantirish usullari bilan yaqin bog'langan.

Musiqaviy eshitish qobiliyati - bu berilgan kuyni aniq, ravshan qaytara bilish. Ashula aytish ko'nikmalariga oid eshitish qobiliyati esa, bu tovushni paydo bo'lish shakllari, yuqori pozitsiyadagi kuylash va ovoz tusini to'g'ri ifodalash.

Ashula aytish ko'nikmalariga oid eshitish qobiliyatini rivojlanishiga qo'shiq aytish va solfedjio mashqlarini bajarish orqali erishish mumkin.

Buning uchun mashqlar sifatida musiqa namunalarini quyidagicha kuylash juda foydali. Vokal ansambl rahbari yosh xonandalardan mashqning birinchi qismini ijro etishni iltimos qiladi. Keyingi qismining kuyini esa rahbarning ko'rsatmasi bilan ovoz chiqarmasdan (ichida) ijro etishni tasavvur qiladi va bir necha vaqtan keyin rahbarning talabiga binoan to'liq ovoz bilan kuylashda davom etishadi. Shunday qilib, xonandalarning uyg'unlikda kuylash va ichki eshitish qobiliyati kuchayadi.

Masalan:

Vokal-ansambl jamoasi garmonik tovushlarni eshitish qobiliyati rivojlanishiga katta ahamiyat berishi lozim. Bunday imkoniyatlar ko'p ovozli asarlarni ijro etganda paydo bo'ladi.

Bir ovozli asarlarni yaxshi o'zlashtirgandan keyin xonandalarga ikki ovozli qo'shiqlar o'rgatiladi.

Ko'p ovozli ijrochilik malakalari rivojlangan sari mashqlar va asarlar dasturi ham murakkablashishi tavsiya etiladi.

Vokal ansambl sozi sof va tiniq chiqishi uchun xonandalarni to'g'ri ashula aytish san'atiga doir qonuniyat va qoidalarga rioya qilish ruhida tarbiyalash lozim. Bunda yaxshi nafasda, yuqori qo'shiqchilik pozitsiyasida kuylashni xonandalarga o'rgatiladi. Vokal ansambl sozi asarlarning o'ziga xos xususiyatlariga bog'liq.

Shuning uchun soz ustida olib boriladigan ishlar har bir musiqaviy manbaga taalluqlidir. Ayrim asarlar noqulay tonallikkarda yozilgan bo'ladi. Bunday paytlarda rahbar asarni qulay tonallikkarga o'zgartirishi mumkin yoki mashg'ulot davomida qulay tonallikda asar ustida ishlab, kontsertda esa o'zini asl (original) tonallikda ijro etishi mumkin. Garmonik sozning tiniqligi ovozlarni qulay sadolanishiga yordam beradi.

Vokal ansambl guruvida bir necha marta qaytariladigan yoki cho'zimli tovushlar uchraganda ohangni uyg'unligiga ahamiyat berish lozim. Chunki bunday paytlarda ijrochilar kuylayotgan tonallik pardalaridan chiqib ketishlari mumkin.

Katta va kichik sekunda intervalining kuylash talaffuziga alohida e'tibor beriladi. Rahbar gamma va intervallarni kuylashda musiqiy talaffuz qonunlariga rioya qilishi kerak.

Tez hamda sekin tempdag'i asarlarni ijro etishda musiqiy talaffuzning uyg'unligiga erishish qiyin. Qo'shiqlarda ohangdoshlik paydo bo'lishi uchun tez tempdag'i asarlarni sekin tempda va aksincha sekin tempdag'i asarlarni tez tempda o'rgatish yaxshi natijalarga olib keladi. Asarlarning dinamik tuslari ham sozning sofligiga ta'sir etadi. Kuchli va jarangdor ijroda eshitish qobiliyati pasayadi, uyg'unsizlik paydo bo'ladi. Ovoz hajmining yuqori qismlarida kuylash ham sozning tiniqligiga ta'sir ko'rsatadi. Rahbar shu qiyin joylarni bolalarga ovoz hajmini qulay qismlarida o'rgatib, ijroda asarning asl nusxasiga amal qilishi tavsiya etiladi.

Yangi asarni o'rganish davrida xonandalar o'z ansamblpartiyalarini yaxshi o'zlashtirishlari kerak. Xonandalarni doimo jo'rsiz qo'shiqlarni ijro etishga o'rgatish kerak. Bu ularda musiqaviy va ashula aytish ko'nikmalariga oid eshitish qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

ANSAMBL TUYG'ULARINI SHAKLLANTIRISH

Vokal ansambli - ansambl ijrosidagi tarkibiy qismlarning uyg'unligi va ohangdoshligidir. Vokal ansambli ansambl xususiy va umumiyo bo'ladi.

Xususiy ansambl - bu har bir guruhning muttasilligidir.

Umumiyo ansambl - ansamblguruhlari o'rtasidagi ohangdoshlik, ya'ni butun xorning ansambl.

Vokal ansambl ijrosida ansambl turli tarkibiy qismlardan iborat:

1. Unison ansambl (bir ovozli ijrodagi ansambl, bunda ovozlarning dinamik, tembr, usul va temp birligi);
2. Dinamik ansambl (ovozar sadosining bir xil tus olishi);
3. Usul ansambl (ijro etilayotgan asarning usulini xonandalar tomonidan bir xilda his etilishi);
4. Temp ansambl (asarning bir xil tezlikda ijro etilishi);
5. Tembr ansambl (ovoz tusining bir xilligi);
6. Musiqiy talaffuz ansambl (xordagi barcha guruhlarni sadolanishi);
7. Garmonik ansambl (akkordlardagi barcha tovushlarni ohangdoshligi);
8. Yakknavoz ijro bilan ansambl o'rta sidagi ansambl (yakknavoz ijroning erkinligini ta'minlashda ansamblguruhrining ijrosi bosimli bo'lishdan qochish kerak).

Vokal ansambl ijrosi tarkibiy qismlarining mukammalligi jamoa ishi jarayonida paydo bo'ladi. Vokal ansambl ansambl soz, talaffuz va nyuansga rioya qilishga yordam beradi. Yuqorida ko'rsatilgan ansambljroning turli tarkibiy qismlarning uyg'unligiga har bir ansamblguruhi sadosining birligi bilan erishadi. Bunda xonandalar o'zlarini hamda bir-birlariga qo'shilib kuylashlariga katta ahamiyat beriladi. Mashq sifatida zanjirsimon nafasda unison usulida ijro etiladigan kuylardan foydalanish mumkin.

Ritmik ansambllar ustida ishlaganda xonandalarda asar sur'ati hamda kuchli va kuchsiz metr hissali takomillashtirilishini tarbiya qilish lozim. Ijrochilar qo'shiqni baravariga boshlab, baravariga tamomlash va to'g'ri nafas olishlarni o'rganishlari kerak. Asar har xil tempda yozilgan bo'lsa, boshidagi yangi tempni ilib olishga xonanadalarni o'rgatish lozim. Sekin tempdan tez tempga o'tganda nafasni yangi, tez tempda olish kerak va aksincha. Tez tempdan sekin tempga o'tganda nafasni yangi sekin tempda olish maqsadga muvofiq.

Ovoz sadolari tusining ansambli **f**, **mf**, **mp**, **p** nyuanslari ustida ishlaganda amalga oshiriladi. Undan keyin nyuanslarda ansamblga erishish uchun mashqlarga o'tish mumkin. Dinamik tuslar ansambli ustida ish olib borganda rahbar quyidagilarni bilishi kerak: har bir jamoa o'ziga xos ovoz imkoniyatiga ega, sadoning kuchi tabiiy va erkin yangrashi kerak.

Polifonik asarlarda asosiy ohangni kuylayotgan ovozlar yordamchi ovozlarga nisbatan ravshanroq va yorqinroq yangraydi.

Garmonik uslubda yozilgan asarlarda esa ovozlar bir xil dinamik tusda ijro etiladi.

Gomofonno - garmonik asar ijro etilganda esa asosiy kuyni ijro etgan ovozlar ajratiladi.

TALAFFUZNI SHAKLLANTIRISH

Qo'shiq ijro etganda so'z talaffuzining aniq va to'g'ri bo'lishiga katta ahamiyat beriladi. Aniq talaffuz musiqa mazmunini yoritishda eng muhim badiiy ifoda vositalaridan biri hisoblanadi.

Bolalar ansambluyushmasining dastlabki faoliyatida so'zlarni noto'g'ri talaffuz qilish, nutq organlarini (lab, til, va h.) yaxshi ishlata bilmaslik singari kamchiliklar uchrab turadi. Shu kabi kamchiliklar tovush sifatiga ta'sir ko'rsatadi. Til tutilishi va labning kam harakatchanligi, og'izning noto'g'ri ochilishi, pastki jag'ning, bo'yin va yuz mushaklarining qotib qolishi singari nuqsonlar talaffuzning noaniqliligiga sabab bo'ladi. Shunga ko'ra, buning oldini olish uchun zarur mashqlardan foydalaniladi. Ish jarayonida faqat mashqlargina emas, balki dasturdagi mavjud asarlarni, undagi ayrim parchalarni bir yoki bir necha bo'g'inlarda ijro etish kerak. Bo'g'inlarni tanlash rahbar qo'ygan aniq masalalarga bog'liq. Vokal talaffuzi ustida ishlaganda undoshlarni cho'zmaslik va qattiq talaffuz qilmaslik tavsiya etiladi. Matnni ajratish va ta'kidlash vaqtida bu usuldan to'liq foydalanish mumkin. Undoshlarni cho'zmasdan, tushunarli va aniq talaffuz etish kerak. Vokal talaffuzi nutq talaffuzidan ajralib turadi. Qo'shiq ijrosida undoshlarning bo'g'in oxiridan keyingi bo'g'in boshiga ko'chish qoidasi mavjud.

Masalan: «Paxtaoydan assalom» iborasi shunday ijro etiladi: «Pa-xta-oy-dana-ssa-lo-m» yoki «Hoy ishchilar, ezilgan mehnatchilar» iborasini shunday ijro etish lozim: «Ho-yi-shchi-lar, e-zi-lga-nme-hna-tchi-lar» va h.

«Y»-undoshli tovushlar guruhiga mansub bo'lib, u undoshlarni talaffuz qilish qoidasiga ko'ra ijro qilinadi. Undoshlarni bo'g'in oxiridan keyingi bo'g'in boshiga ko'chishi ijroning ravnligini ta'min etadi. Yangi asarni o'rganish

chog‘ida ansamblovozlarini sekin tempda ijro etish foydali bo‘lib, bunda hamma ijrochilar rahbarning ishorasi bilan bo‘g‘indan - bo‘g‘inga unli tovushlarni oxirigacha cho‘zib o‘tishi kerak. Undosh tovushlar talaffuzi bir vaqtda bo‘lishi lozim. So‘z oxirida jarangli talaffuz etilishini unutmaslik kerak. Masalan: uriburip, soz-sos, bersangiz - bersangis va h.

Ijro vaqtida yonma-yon turuvchi ikkita bir xil undosh odatda bitta cho‘ziq tovush bilan talaffuz etiladi. Masalan:

«Laylak keldi» quyidagicha ijro etiladi; «La-yla-ke-ldi» yoki «Topib bersangiz» iborasi «To-pi-be-rsa-ngiz» kabi aytildi. Vokal-ansambltalaffuz jarayonida rahbarning asosiy maqsadi ansamblshtirokchilarining so‘zlarini tushungan holda ifodali ijro etilishiga yo‘naltiriladi. So‘z ustida ishslashda uning talaffuzi va ma’nosini his qilish kerak. Ijro chog‘ida so‘zlar ona tilidagi jonli talaffuz kabi ifodalanishi lozim. Bu holda tilning aniqligi va fonetik sofligi ijro talaffuzning ifodasi o‘rtasidagi zaruriy uyg‘unlikni keltirib chiqaradi. Bundan sof fonetik ijro etish bilan bog‘liq talaffuz ifodalanishi va til normasini majburiy uyg‘unligi kelib chiqadi.

JAMOA QATNASHCHILARINING QIZIQISHLARI

Vokal ansambl shunos olimlarning ilmiy kuzatishlari hamda yig‘ilgan tajriba shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy vokal-ansambljamoalarini to‘g‘ri boshqarish uchun ob‘ektiv va sub‘ektiv tashkiliy omillarini hisobga olish maqsadga muvofiq.

Kishilardagi kuylashga bo‘lgan ma’naviy ehtiyojlarning mavjudligi, ansamblsan’atining jamoa ijro ekanligi hamda uning ommabopligi ommaviy omillarga kirsa, sub‘ektiv omillarga xonandalarning istak-muddaolari kiradi. Vokal-ansambljamoalari faoliyatida bu omillar muhim rol o‘ynaydi.

Ma’lumki, vokal-ansambljamoasi xonandalar jamoaga aynan bir maqsadni ko‘zda tutgan xolda orzu-havas bilan keladilar, faol qatnashadilar yoki jamoadan ketib qoladilar. Mana shu orzu-havaslar, intilishlar jamoa qatnashchisining o‘ziga xos ma’naviy extiyoji hisoblanadi. Agar ma’naviy extiyojar kishilar faoliyatining asosini, mohiyatini tashkil qilsa, xohish- istaklar shu mohiyatning aniq ko‘rinishi sifatida gavdalananadi.

Vokal-ansamblrahbarlari jamoa bilan ishslash jarayonida uchraydigan ayrim qiyinchiliklarni bartaraf qilishi uchun xonandalarning orzu- istaklarini tushuna bilishlari zarur va shundagina ular jamoada sog‘lom muhitini yuzaga keltira oladilar.

Xonandalar jamoaga quyidagi asosiy omillar tufayli keladilar:

- musiqiy;
- muloqot;
- kontsert – ijrochilik;
- o‘quv – bilim olish;
- kasbiy – ijodiy.

Musiqiy orzumand kishilar, odatda, yaxshi musiqiy qobiliyat sohiblari bo‘lib, ular jamoaga kuylab xordiq chiqarish maqsadida keladilar.

Musohaba - muloqotda bo‘lish niyatida ham ba’zi kishilar jamoaga keladilar. Ularni jamoaga boshqalar bilan o‘zaro munosabatda bo‘lish ehtiyoji etaklab keladi. Odamlar bilan o‘zaro munosabatda bo‘lish, dardlashish istagi o‘ziga xos bo‘lib, uning doirasida o‘quv bilim olish, kasbiy-ijodiy qiziqishlar deyarli ko‘zga tashlanmaydi. Shuni aytish kerakki, ijodiy muhit va pedagogik ta’sir tufayli muloqot va kontsert-ijrochilik niyatida kelgan kishilarda yangi istaklar paydo bo‘lishi mumkin. Bunday xonandalarning ma’lum qismida asta-sekin haqiqiy ijrochilik mahoratiga erishish ishtiyoqi paydo bo‘ladi. Ulardagi ilk orzular o‘zgarib, boshqalari shakllana boradi.

Kontsert-ijrochilik istagi bor kishilar kontsertlarda chiqishni jon dildan yoqtiradigan, jamoaning kontsert-ijrochilik faoliyatida jonbozlik ko‘rsatuvchi, ko‘proq yakkaxonlik qilishni yoqtiradigan va yakkaxonlik qiluvchi bo‘ladilar. Ko‘p hollarda kontsert-ijrochilikka intilishdan tashqari o‘quv-bilim olish, musiqaviy, hatto kasbiy qiziqishlari borligini izhor kiladilar va kezi kelganda yakkaxonlikka ham intiladilar.

O‘quv-bilim olish maqsadida kelgan xonandalar asosan, ansamblsan’atini sevuvchi, musiqa savodini oshirish va jamoada kuylash malakalariga ega bo‘lish istagi bor kishilar bo‘ladilar. Ularning ba’zilarida o‘quv-bilim olishdan tashqari musiqaviy, kasbiy-ijodiy intilishlari ham bo‘ladi. Bunday xonandalarda (ko‘pincha yoshlarda) o‘zlarining musiqaviy bilimlari va ijrochilik maxoratlarini oshirish va kelgusi hayotlarida (o‘qishda, ishda) bundan foydalanish maqsadi ham bo‘ladi. Ba’zi xonandalar esa kelgusida o‘qishga kirish yoki professional dargohga borib ishslash maqsadida emas, balki ansamblsan’atini jon dildan sevganlari va uni keng targ‘ibot qilishda faol qatnashish uchungina musiqaviy bilim oladilar va ijo mahoratini oshiradilar.

Kasbiy-ijodiy (professional) manfaatlarga ega jamoa xonandalaring aksariyati jamoaga kelganda shu jamoada olgan saboqlarini o‘zlarining kelgusi professional faoliyatida foydalanishni o‘z oldilariga maqsad qilib qo‘yadilar. Bunday xonandalar, asosan, oldindan xorda yoki biror ijodiy jamoada qatnashib, tajriba orttirgan bo‘ladilar. Ular ijodiy o‘sish maqsadida mashg‘ulotlarga astoydil qatnashadilar va o‘zlarini ongli ravishda katta san’atga tayyorlashga harakat qiladilar.

Kasbiy-ijodiy intilishga ega kishilar orasida oldindan xorda yoki biror jamoada kuylamagan, musiqaviy tayyorgarlikka ega bo‘lmaganlari ham uchraydi. Lekin ularning ko‘pchiligi o‘zining tirishqoqligi va maqsadga intilishi tufayli kelgusida professional san’atchi bo‘ladilar. Bu hol ko‘proq yoshlarda sodir bo‘ladi. Chunki jamoaga kelgusida xonandalik kasbiga ega bo‘lish niyatida kelgan kishilar ta’sirida butunlay boshqa ishtiyoqlar bilan kelgan yoshlarning mayllari o‘zgara boradi va ularda kasbiy-ijodiy faoliyaga intilish shakllana boradi. Bu shakllanish albatta, jamoadagi ijodiy muhit va xonandalarning ijrochilik mahorati va shu bilan birga xonandaning o‘z intilishlari natijasida amalgalashadi.

Olimlarning sotsiologik kuzatishlaridan ma’lumki, o‘rta ma’lumotli kishilarning ko‘pchiligidagi kontsert-ijrochilik va muloqot istaklari bo‘lsa, to‘liq siz o‘rta ma’lumotga ega kishilar ko‘proq kasbiy-ijodiy istaklari borligini sezadilar. Oliy ma’lumotli kishilarning ko‘prog‘i esa o‘quv-bilim yoki musiqaviy istaklari

borligini anglaydilar. O‘rta yoshdagи kishilarga deyarli musiqaviy, keksalar va yoshlarga ko‘proq muloqot istaklari xarakterli bo‘ladi. Balog‘atga etgan yoshlarning ko‘philibida kasbiy-ijodiy istaklar borligi aniqlangan.

Jamoadagi yaxshi ijodiy-ma’naviy muhit, rahbarning yuqori madaniyatatligi va uning professionallik darajasidagi pedagogik mahorati xonandalarning ishga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi. Bu o‘z navbatida jamoaning ijodiy faolligi va ijtimoiy faoliyati, o‘quv-bilim olish istaklarining o‘sishiga imkoniyat yaratadi. Ish jarayonida xonandalarning o‘quv-bilim olishga intilishi boshqa mayllar bilan o‘zaro bog‘lanib, kasbiy-ijodiy qiziqishlariga aylanadi.

Jamoaga kirish sabablarining o‘zgarishi ikki: ob’ektiv va sub’ektiv sabablar bilan bog‘liqligi ma’lum.

Sub’ektiv sabablar – xonandalar hayotida uchraydigan har xil o‘zgaruvchan vaziyatlar bo‘lsa, ob’ektiv sabablarga rahbarning pedagogik ta’siri va jamoada olib boriladigan barcha g‘oyaviy-siyosiy tarbiya kabi omillar kiradi. Jamoaga kirish omillarining o‘zgarishi ijro qilinadigan dasturga ham bog‘liq.

Shuni ta’kidlash mumkinki, xonandalar jamoada faol qatnasha borishi natijasida, ya’ni ish jarayonida xonandalarning ishtiyoqlari bir qadar o‘zgaradi va ularda yangi qiziqishlar vujudga keladi.

Ma’lumki, ayrim sabablarga ko‘ra ba’zi xonandalarning jamoadan ketib qolish hollari ham uchraydi. Xonandaning jamoadan ketib qolish sabablarini bilish jamoani pedagogik jihatdan to‘g‘ri boshqarishga zamin yaratadi.

Xonandaning jamoadan ketishi ichki, ya’ni jamoa va uning faoliyatiga daxldor va tashqi – jamoa va uning faoliyatiga daxlsiz kabi vaj-sabablar tufayli sodir bo‘ladi.

Ichki sabablarga jamoada olib boriladigan o‘quv tarbiya ishlari va mashg‘ulotlarning qoniqarsizligi, ijodiy muhitning yo‘qligi, jamoadagi ma’naviy vaziyatning yomonligi, rahbarning madaniy saviyasi pastligi, o‘rgatiladigan asarlarning xonandalar didiga mos kelmasligi va nihoyat, rahbarning tez-tez o‘zgarib turishi kabilar kiradi.

Tashqi sabablarga xonandaning turar joyining o‘zgarib qolishi, ishda navbat bilan ishlashi, oila ahvolining o‘zgarishi kabilar kiradi.

Jamoaning muntazam faoliyatini ta’minalash uchun rahbar har bir xonandaning ichki dunyosini tushuna bilishi, uning insoniy va ijodiy xususiyatlarini bilishi zarur.

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, vokal-ansambljamoalarini to‘g‘ri pedagogik boshqarish uchun xonandalarning jamoaga kirish, unda faol qatnashish va jamoadan ketib qolish vaj-sabablarini bilish va ularni hisobga olib ish tutish jamoani jipslashtiradi, ijodiy yutuqlarga etaklaydi. Har bir mashg‘ulot ijodiy muhitda o‘tishi, har bir xonanda jamoada o‘z o‘rnini topishi va ijodiy jarayonda uning ham hissasi borligini sezishi lozim.

Jamoaning pedagogik boshqarishning asosiy omillaridan biri xonandalarning fe’l-atvorini bilish hisoblanadi. Tajriba va ayrim ilmiy kuzatishlardan shu narsa ma’lumki, xonandalarning shartli ravishda asosiy to‘rt – “zo‘raki”, “hassoslar”, “mulohazakorlar”, va “ijodiy” toifalarga bo‘linishi ma’lum.

Xulosa qilib shularni ta'kidlash mumkinki, vokal-ansambljamoalarini boshqarish uchun ansamblsan'atining mohiyatini anglash, uni nazariy va uslubiy tomondan chuqur o'rganish, xonandalarning kamchiligu fazilatlari va ularning jamoada faol qatnashishi vaj-sabablarini bilib olish talab qilinadi. Bu shartlar vokal-ansambljamoasini pedagogik boshqarishning metodologik asosi hisoblanadi.

OVOZ XUSUSIYATINI ANIQLASH

Ovoz xarkterini, jamoaga qobiliyati bor-yo'qligini, ayniqsa, ba'zi bir ovoz diapazoni hali uncha katta bo'limgan xonandalarning ovozini quyidagicha aniqlash mumkin.

Ma'lumki, har bir ovozda (kuylashni bilmagan kishilarda ham) zo'riqmasdan, erkin, to'liq va tabiiy holda chiqadigan ma'lum tovushlar bor. Mana shu tovushlar orqali ovoz tembrini, uning ba'zi xususiyatlarini, ya'ni musiqaviy xotirasini, musiqani eshita bilish qobiliyatini – sluxini aniqlash mumkin. Buni kuylashga o'ng'ay tovushlar – primar tovushlar deb ham yuritiladi. Ovozi uncha rivojlanmagan yosh bolalar ovozini va eshitish qobiliyatini ham shu tovushlar orqali aniqlanadi. Keyinchalik ularning ovoz diapazonini kengaytirish mumkin.

REGISTRLARNI TEKISLASH

Yuqorida aytilganidek, kishi ovozi ma'lum miqdordagi tovushlardan iborat bo'lib, ular past, o'rta va baland registrlarga bo'linadi. Bizga ma'lumki, pastki registrdan o'rta, ko'krak registriga va o'rta registrdan yuqori, ya'ni bosh registriga o'tishda ovoz o'zgaradi. Kuchsiz, xiraroq tovush kuchliroq, jarangdor, ba'zida esa dag'alroq bo'lib chiqadi. Tajribasiz xonanda ovozida registrdan registrga o'tish jarayonida ohangda o'zgarish seziladi. Tajribali xonandalar esa ovozlarini o'zgartirmaslikka, bir tekis silliq chiqarishga harakat qiladilar.

Shuning uchun yosh, tajribasiz xonandalarni ovozlarini o'zgartirmasdan, hamma registrlarda bir tekis silliq ijro etish yo'llarini, xususan, yuqori registrga o'tishda ovozni yarim berkitilgan (niqobdor qilib) holda kuylashga o'rgata borish kerak bo'ladi.

Yarim yopiq, ya'ni niqobdor ovozda kuylash asosan akademik ijro uslubiga mansubdir. Bu ko'nikmani o'zlashtirish uchun uning mohiyatini yaxshi tushunish, bu hol og'iz bo'shlig'ida paydo bo'lishini, yuqori tanglay maksimal holda ko'tarilib, ovoz yarim yopiq holda og'iz bo'shlig'idan chiqishini va bunda artikulyatsiya apparatlariniing (og'iz, lab, tish, til, tanglay) ishtirok etishini hamda qay holda bo'lishini xonandalarga amaliy jihatdan ko'rsatib berish lozim.

Ushbu uslubga oid mashqlar "Bolalar xori" bo'limining "Ovoz hosil bo'lishi" mavzusida berilgan.

The musical score consists of ten staves of music for voice and piano. The lyrics are as follows:

 Stave 1: Но ни но ни но но ни но ни но Но ни
 Stave 2: До ду до ду до до ду до до ду До ду
 Stave 3: Mam,
 Mom,
 Stave 4: Па ...
 Stave 5: u e a u e a
 Stave 6: Боммм, Боннн, Боммм, Боннн, Боммм, Боннн, Боммм, Боннн, Боммм, Боннн,
 Stave 7: Mo - mi, mo - mi, mo - mi, mo - mi, mo
 E - o, e - o, e - o, e - o, e
 Stave 8: Mo - mi, mo - mi, mo - mi, mo - mi, mo
 E - o, e - o, e - o, e - o, e
 Stave 9: Ma-mi, mo-mi
 Stave 10: Mu - o, mi - o, mu - o, mi Mu - o, mi - o, mi - o, mi Mu - o, mi - o ...
 Stave 11: Ho - ni,
 Mu - na,
 Stave 12: Ля, а ...
 Stave 13: Mu a ma
 Stave 14: Mu a ma

The musical score consists of two parts: 'Hu-ho' (measures 1-10) and 'Mu-mo' (measures 11-18). Both parts are in common time (indicated by '4') and use a treble clef. The vocal line is accompanied by a piano or harp, indicated by a small piano icon above the staff. The lyrics are written below the notes.

Hu-ho:
 Measures 1-10: The vocal line consists of eighth-note pairs. The lyrics are 'Hu ho' repeated. Measure 10 ends with a fermata over the last note.

Mu-mo:
 Measures 11-18: The vocal line includes eighth-note pairs and sixteenth-note patterns. The lyrics are 'Mu - MO' repeated. Measure 18 ends with a fermata over the last note.

Performance Notes:
 The score includes several performance instructions:
 - Measure 1: 'hu' is written below the first note.
 - Measure 2: 'ho' is written below the second note.
 - Measure 11: 'mu' is written below the first note.
 - Measure 12: 'mo' is written below the second note.
 - Measure 15: 'o' is written below the first note.
 - Measure 16: 'u' is written below the first note.
 - Measure 17: 'o' is written below the first note.
 - Measure 18: 'u' is written below the first note.
 - Measure 18: '... Mo - mi' is written below the last note.

5. Test savollari

1. Ansambl so‘zi qaysi tildan olingan?
  - a) frantsuz
  - b) italyan
  - c) nemis
  - d) rus

2. Ansambl so‘zining ma’nosi qaysi javobda to‘g‘ri ko‘rsatilgan.
  - a) musiqiy ijro usulining birgalikda kuylash
  - b) dinamik nyuanslarni birgalikda kuylash
  - c) birgalikda, uyg‘unlik bilan kuylash
  - d) dirijyor bilan birga kuylash

3. Vokal ansambli necha turga bo‘linadi?
  - a) 4
  - b) 2
  - c) 3
  - d) 5

4. Aralash xor:
  - a) ayollar xori
  - b) ayollar, erkaklar, bolalar xori
  - c) soprano, alt, tenor, bas
  - d) erkaklar xori

5. Aralash xorning umumiyligi diapozoni:
  - a) katta oktava Mi, Fa va ikkinchi oktava Si uchinchi oktava Do
  - b) katta oktava Mi, Fa va ikkinchi oktava Mi, Fa
  - c) kichik oktava Do, Re va ikkinchi oktava Lya, Si
  - d) birinchi oktava Do, Re va ikkinchi oktava Si uchinchi oktava Do

6. Dastur tanlashning muhim shartlarini to‘g‘ri ko‘rsating.
  - a) xonandalarning ijrochilik mahoratini yuksaltirish, badiiy didini o‘stirish
  - b) asarning g‘oyaviyligi va badiiy yuksakligi, tanlangan asarning ansambljamoasiga mos kelishi, oddiydan murakkabga o‘tib borishi, asarning mavzu jihatdan rang-barang bo‘lishi, tanlangan asarning kontsertda ijro qilinishi

- s) turli janrga mansubligini e'tiborga olish
- d) ijro sur'ati, xarakteri va kontsert dasturiga kiritilishi

7. Vokal-ansambljamoasining maqsadi:

- a) ansamblsan'ati orqali qatnashchi va tinglovchilarni musiqiy kamol topishiga yordam berish
- b) cholg'u san'ati orqali ijrochilarni kamolotga yetkazish
- s) raqs san'ati orqali ijrochilarni kamolotga yetkazish
- d) an'anaviy ijrochilik orqali xonandalarni kamol topishiga yordam berish

8. Vokal-ansambljamoasining vazifalari:

- a) yoshlarni qo'shiq aytish va cholg'u chalishga o'rgatish
- b) raqsga tushishga o'rgatish
- s) yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ijtimoiy-siyosiy hayotda faol ishtirok etish va fikr uyg'otish, taraqqiyot g'oyalariga chorlash
- d) to'g'ri javob yo'q

9. Vokal-ansambljamoasi rahbarining vazifasi nimalardan iborat?

- a) rahbar dono tarbiyachi, pedagog bo'lishi lozim
- b) rahbar nazariy bilim ega bo'lishi kerak
- s) vokal uslubiyoti jihatidan puxta malakaga ega bo'lishi kerak
- d) hamma javoblar to'g'ri

10. Vokal-ansambljamoasi rahbari nimalarga ega bo'lishi lozim?

- a) dono ustoz, qatnashchilarning qobiliyatlaridan qat'iy nazar bir xil munosabatda bo'lishi
- b) manmanlikka berilishi, ishtirokchilarni bir tomonlama tanqid qilishi
- s) g'amxo'r bo'lishi
- d) obro'e'tiborga ega bo'lishi

11. Asarni o'zlashtirishda rahbar nimalarga ahamiyat berishi zarur?

- a) asar partiyalarini musiqiy nazariy tahlil qilish
- b) so'zlarning aniq va to'g'ri yozilganligiga e'tibor berish
- s) asarni dinamik belgilariiga ahamiyat berishi
- d) asarni chuqur o'rganishi, tahlil qilishi, idrok eta olishi

12. Asarni jo'rli kuylashning afzallik tomonlari qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan.

- a) ruhlantiradi, mehr muhabbatga chorlaydi
- b) badiiy didini oshiradi, insonparvarlikka undaydi
- s) xonandalar qiziqishlarini oshiradi
- d) asarni ritmik tomondan to'g'ri talaffuz qiladi va toza kuylash imkonini beradi

13. A'kapella usulida kuylash ansambljamoasiga qanday yordam beradi?

- a) ritmik jihatdan o'stiradi
  - b) ansamblsozini yaxshilaydi, xonandalarni garmonik eshitish va tafakkur etish qobiliyatini o'stiradi
  - c) dinamik jihatlarini boyitadi
  - d) hamma javoblar to'g'ri
14. Kuylashdagi to'g'ri nafas olish yo'lini ko'rsating.
- a) qorin bo'shlig'i -diafragmaga nafas olish
  - b) yelka kengayuvchi nafas olish
  - c) ko'krak bilan nafas olish
  - d) ko'krak aralash qorindan nafas olish
15. Aniq bir ritmda va ma'lum bir vaqt oralig'ida almashinadigan nafas qanday nafas deyiladi?
- a) o'ynaganda ishlataladigan nafas
  - b) gapirganda ishlataladigan nafas
  - c) kuylash vaqtida ishlataladigan nafas
  - d) fiziologik nafas
16. Tez tepmdagi asarlarda to'g'ri nafas olish qanday sodir bo'ladi?
- a) sekin va shoshilmay
  - b) tez va qisqa vaqt oralig'ida
  - c) chuqur va aniq
  - d) qattiq va aniq bo'lмаган
17. Sekin tepmdagi asarlarda to'g'ri nafas olish qanday sodir bo'ladi?
- a) tez va qisqa vaqt oralig'ida
  - b) qisqa va cho'zib
  - c) sekin, shoshilmay, chuqur va aniq
  - d) qattiq va aniq
18. Primar tovush deb:
- a) aralash registrdagi tovushlarga aytildi
  - b) yuqori registrdagi tovushlarga aytildi
  - c) ovozning o'ziga xos tomonlarini ochib beruvchi bir yoki bir necha tovushlarning yengil, tabiiy va yaxshi jaranglashiga aytildi
  - d) pastki registrdagi tovushlarga aytildi
19. Kuylash jarayonida qiyinchilik tug'diradigan unli xarflar qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?
- a) A, O, YA, YO, O'
  - b) O, YA, I, E, YO
  - c) A, O, YA, I
  - d) I, YE, E, U, YU

20. Melodik soz deganda nima tushunasiz?
- a) uch tovushliklarning to‘g‘ri kuylanishi
  - b)akkordlarning to‘g‘ri kuylanishi
  - s) intervallar, major va minor bosqichlarini sof kuylanishi
  - d) to‘g‘ri javob yo‘q
21. Garmonik soz deganda nimani tushunasiz?
- a) uch tovushlik vaakkordlarning to‘g‘ri kuylanishi
  - b) intervallarning to‘g‘ri kuylanishi
  - s) major va minor gammalarining kuylanishi
  - d) hammasi to‘g‘ri
22. Qo‘sish o‘rgatish jarayonining asosiy qismlarini ko‘rsating.
- a) asarni eshittirish, so‘z va kuyini o‘rgatish hamda mustahkamlash, badiiy ifodali qilib kuylashga o‘rgatish
  - b) nota yordamida kuylashga o‘rgatish
  - s) cholg‘u jo‘rligi bilan kuylashga o‘rgatish
  - d) to‘g‘ri javob yo‘q
23. Ikki ovozlikda kuylash ko‘nikmalarini o‘stirishda qanday usuldan foydalanish mumkin?
- a) gamma
  - b) kanon
  - s)akkord
  - d) a va v javoblar to‘g‘ri
- 24 Butun, yarimtalik, choraktalik, sakkiztalik, o‘n oltitalik – bu so‘zlarning ma’nosи qaysi javobda to‘g‘ri ko‘rsatilgan?
- a) nota balandligini anglatadi
  - b) notalar cho‘zimini anglatadi
  - s) notalar sanog‘ini anglatadi
  - d) v va s to‘g‘ri javoblar
25. Qo‘sishlarda uchraydigan alteratsiya belgilarining vazifasi nimalardan iborat?
- a) diyez - tovushlarni yarim ton miqdorida ko‘taradi
  - b) bemol - tovushlarning yarim ton miqdorida pasaytiradi
  - s) bekar - alteratsiya belgilarni bekor qiladi
  - d) hamma javoblar to‘g‘ri
26. Mutatsiya davri qaysi yoshlarni o‘z ichiga oladi?
- a) 13-18 yoshlarni
  - b) 7-10 yoshlarni
  - s) 20-25 yoshlarni
  - d) 10-12 yoshlarni

27. Xonandalar ovozining buzilishiga olib keladigan sabablar:
- a) xonandalar nafas olish qoidalariга rioya qilmaganlarida
  - b) xonandalar tovushlarning baland-pastligini ilg‘ab ololmaganda
  - c) xonandalarning tovush chiqarish yo‘llari xastalanganda va charchagan holatida
  - d) hamma javoblar to‘g‘ri
28. Sof musiqiy talaffuzga erishishga yordam beradigan usullar:
- a) **mp** - mayin va ohista tovushda ijro
  - b) yopiq og‘iz bilan ijro
  - c) “u” unli tovush bilan va jo‘rsiz ijro
  - d) a, v, s javoblar to‘g‘ri
29. Vokal ansambli jamoalarida keng ishlatiladigan nafas turi:
- a) zanjirsimon nafas
  - b) jumlalarga bo‘lingan nafas
  - c) cho‘ziq va shoshilmay olingan nafas
  - d) tez va chuqur olingan nafas
30. Xususiy ansambl deganda nimani tushunasiz?
- a) ansamblguruhlari o‘rtasidagi ohangdoshlik
  - b) har bir guruhning mutassiligidir
  - c) temp ansambl
  - d) membr ansambl
31. Umumiy ansambl deganda nimani tushunasiz?
- a) temp ansambl
  - b) har bir guruhning mutassiligidir
  - c) ansamblguruhlari o‘rtasidagi ohangdoshlik, ya’ni butun xorning ansambl
  - d) membr ansambl
32. Dinamik ansambl deganda nimani tushunasiz?
- a) ovozlar sadosining bir xil tus olishi
  - b) usulni bir xilda his etish
  - c) bir xil tezlikda ijro etish
  - d) yakkaxon va ansambljamoasining bir xilda ijro etilishi
33. Garmonik ansambl:
- a) asarning bir xil tezlikda ijro etilishi
  - b) ovoz tusining bir xilligi
  - c) xordagi barcha guruhlarning ohangdoshligi
  - d)akkordlardagi barcha tovushlarning ohangdoshligi
34. Temp ansambl:

- a) akkordlardagi barcha tovushlarning ohangdoshligi
- b) asarning bir xil tezlikda ijro etilishi
- c) yakkaxon va ansambljamoasining bir xilda ijro etilishi
- d) xordagi barcha guruhlarning sadolanishi

35. So‘z talaffuzi:

- a) nutq organlarining to‘g‘ri va aniq ishlatilishi
- b) undosh tovushlarning to‘g‘ri va aniq talaffuzi
- c) unli tovushlarning to‘g‘ri va aniq talaffuzi
- d) hamma javoblar to‘g‘ri

36. Jamoa ijrosidagi detonatsiya deb nimaga aytildi?

- a) noto‘g‘ri nafas olib kuylash
- b) ovoz pardalarining o‘ta taranglashuvi
- c) ansamblijrosidagi sozning pasayib yoki ko‘tarilib ketishi
- d) hamma javoblar to‘g‘ri

37. Artikulyatsiya apparatiga nimalar kiradi?

- a) og‘iz bo‘shlig‘i, ovoz pardalari, quloqlar
- b) lab, til, tanglay, ovoz pardalari, jag‘lar, tishlar
- c) ovoz pardalari, quloqlar, qo‘llar
- d) lab, til, jag‘, quloq, og‘iz bo‘shlig‘i, qo‘llar

38. Nafas olishning tugallanishi nimaga ishora beradi?

- a) nafasni chiqarishga
- b) nafasni qayta olishga
- c) qo‘sish qayta olishga
- d) qo‘sish aytishning boshlanishiga

39. Jamoaga qo‘sish o‘rgatishda nimalarga alohida ahamiyat berish kerak?

- a) hamma javoblar to‘g‘ri
- b) asarni eshittirish
- c) asarni o‘rgatish
- d) asarni mustahkamlash va badiiy ifodali qilib ijro etish

40. Vokal ansambl ga ton berishda qanday uchtovushlikdan foydalaniladi?

- a) tonik uchtovushligidan
- b) subdominanta uchtovushligidan
- c) dominanta uchtovushligidan
- d) kvartsekstakkord uchtovushligidan

6. Nazorat uchun savollar (J.N., O.N., Ya.N.) "Вокал ансамбли" fanida amaliy mashg'ulotligini hisobga olganda joriy nazorat, araliq nazorat, yakuniy nazoratlarda amaliy ijro topshiriladi.

Amaliy mashg'ulotlar uchun ishlanmalar

Вокал ансамбли fani xor jamoalari tashkilotchisi tayyorlashda mutaxassislik fanlaridan biridir. Ushbu fanni o'qitish jarayonida xor jamoalari ijrochiligi tarixi, tor asarlari va o'zbek milliy merosidan o'rin olgan asarlar bilan bir qatorda bastakor liamda kompozitorlar yaratgan asarlar, qo'shiq aytish jarayonida gavdani tik holda utish, hatto o'tirib ijro qilgandagi holatlar, to'g'ri nafas olish, uni to'g'ri sarflash ^o'1-yo'riqlari, ijrodagi nafas olish bilan jismoniy nafas olishning farqi ham chuqr D'rgatiladi.

Qo'shiq aytish davomida artikulyatsiya apparatining ahamiyat nechogii katta jkanligi ma'lum. Shu sababli uning erkin ishlatilishi, unli va undosh tovushlarning ;o'g'ri talaffuz etilishi muhim ahdmiyatga ega.

Ijroning chiroyli va eshituvchiga yetib borishida Yuqorida aytib o'tilganlar bilan Dirga asarning mazmun mohiyatini chuqr anglab yetish ham muhimdir. Shunga co'ra, har bir tanlab olingen asarni mazmuni chuqr tahlil etiladi.

Nafas olish o'rinalarini (frazalarini) aniqlash ham bulardan mustasno emas. SHunday ekan to'g'ri nafasdan foydalanish va o'z o'rnida nafas olish, ayniqsa so'z)o'g'inlarini bo'limgan holda nafas olish maqsadga muvofiq.

7. Tarqatma materiallar

"Vokal ansambl" fanidan amaliy mashg'ulotlar davomida yuqorida keltirilgan barcha asarlarning nota matnlari tarqatma material hisoblanadi hamda bevosita mashg'ulot davomida foydalaniladi.

Murtazo she'ri

DO'STLIK

Avaz Mansurov musiqasi
S.Muzafarova vokal ansambl
uchun moslashtirgan

S. *S:mf* Moderato = 90

Ha - yot - da uch - ray - di   ju - da ko'p ni goh, Shu ni goh ba' - zi - da
Do'st - lik o - g'ush - la - ri, qu - von chu gul lar, Qo'l - ni qo'l - ga be - rib

S. *mf*

qi - lar se - ni shod.
tinch - lik so' - ray - lik.
Ha - yot - da uch - ray - di
ju - da ko'p ni - goh,
qu - von - chu gul - lar,

Shu - ni - goh ba' - zi - da
Qo'l - ni qo'l - ga be - rib
qi - lar se - ni shod.
tinch - lik so' - ray - lik.
Shu ni goh kel - ti - rar,
Do'st - lik ni - goh - la - ri,

T. 8 Shu - ni - goh ba' - zi - da
Qo'l - ni qo'l - ga be - rib
qi - lar se - ni shod.
tinch - lik so' - ray - lik.
Shu ni goh kel - ti - rar,
Do'st - lik ni - goh - la - ri,

B. **mf**

M...(og'izni yumib)

shu ni goh kel - ti - rar
do'st - lik ni - goh - la - ri,
kul - gu si - zu va qu vonch,
biz bi - lan,
kul - gu si - zu va qu vonch,
biz bi - lan,

T. 8 shu - ni - goh kel - ti - rar
do'st - lik ni - goh - la - ri,
kul - gu si - zu va qu vonch,
biz bi - lan,
kul - gu si - zu va qu vonch,
biz bi - lan,

B. **mf**

S.

Ba' - zi - da   kel - ti - rar   g'am - lik
Do'st-lik-ka   mus-tah-kam   pos - bon

A.

T.

Ba' - zi - da   kel - ti - rar   g'am - lik
Do'st-lik-ka   mus-tah-kam   pos - bon

B.

Naqarat:

f

S.

va   ko'z   yosh.
bo'   -   lay - lik.

A.

T.

8   va   ko'z   yosh.
bo'   -   lay - lik.

B.

S.

von - sin,   qu - von - sin   yosh dil - lar,   Qu -

A.

T.

8   von - sin,   qu - von - sin   yosh dil - lar,   Qu -

B.

S. von - sin,   qu - von - sin,   qu - von - sin   yosh dil -

A.

T. von - sin,   qu - von - sin,   qu - von - sin   yosh dil -

B.

S. lar.   Kul-fat - ni   o - son yen-ga - di,   kul-fat - ni   o - son yen-ga - di

A.

T. lar.   Kul-fat - ni   o - son yen-ga - di,   kul-fat - ni   o - son yen-ga - di

B.

S. Do'st de - gan in - son,   do'st de - gan in - son,   do'st - lik...

A.

T. Do'st de - gan in - son,   do'st de - gan in - son,   do'st - lik...

B.

tugallash

S. *mf*   rit.

A.

T. *mf*

B.

f

S. do'st - lik,

A.

T. *f*   lik.

B.

T.To'la she'ri

QAYDASAN

I.Akbarov musiqasi

Allegretto moderato

Soprano (S): Qay - da - san
Alto (A): a - zi - zim
Tenor (T): qa - ro ko'z - li - gim

Soprano (S): Sev - gi - li
Alto (A): yul - du - zim
Tenor (T): shi - rin so'z - li - gim.
Bass (B):

Soprano (S): Qo'lim - da
Alto (A): sen - ga deb
Tenor (T): su - zil - gan sha - rob
Bass (B):

S.

A.

T. Ko'z - la - rim yo' - ling - da a - nor yuz - li - gim,

B.

S. Qo' - lim - da sen - ga deb su - zil - gan sha - rob

A.

T. Qo' - lim - da sen - ga deb su - zil - gan sha - rob

B.

S. Ko'z - la - rim yo' - ling - da a - nor yuz - li - gim.

A.

T. Ko'z - la - rim yo' - ling - da a - nor yuz - li - gim.

B.

S. har - yon O... Dil - ra - bo

A. 8

T. har yon, O... Dil - ra - bo

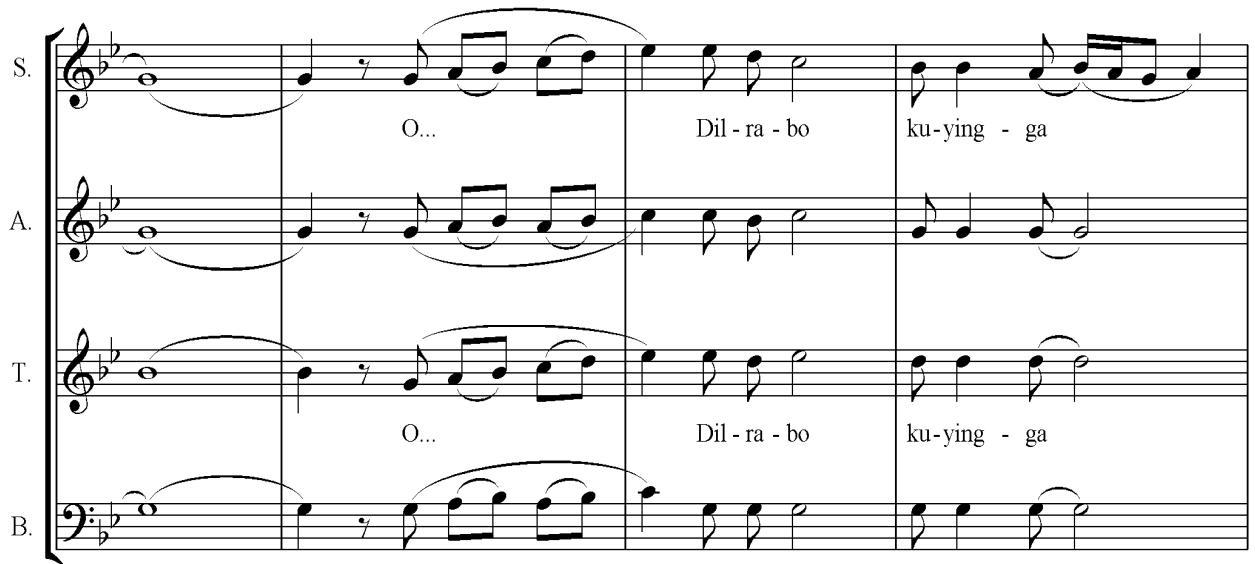
B.

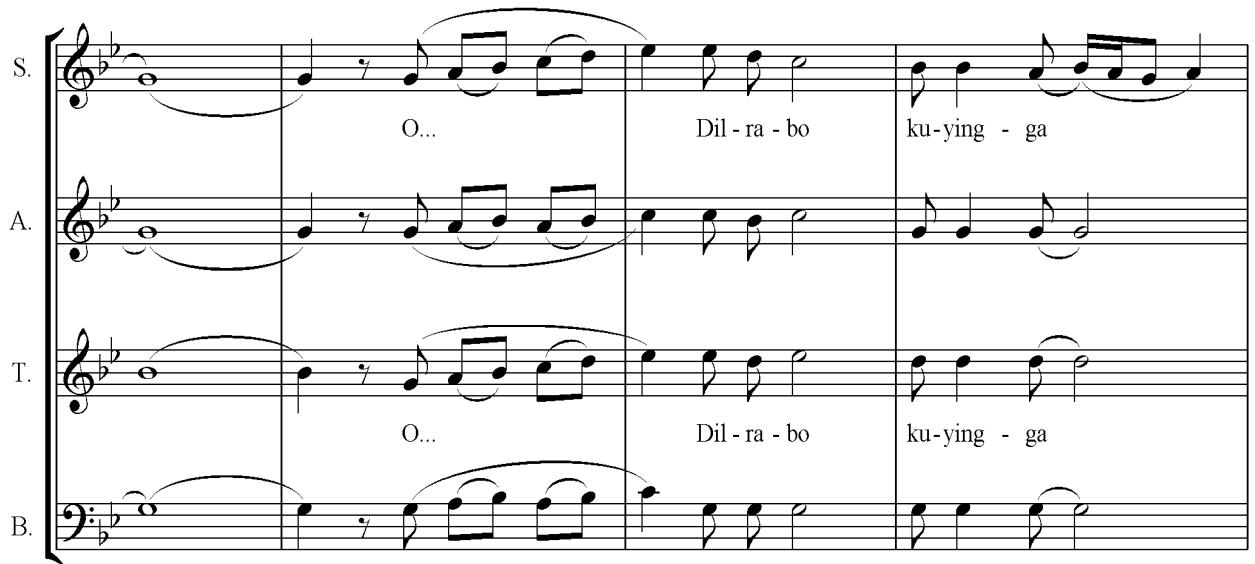
S.

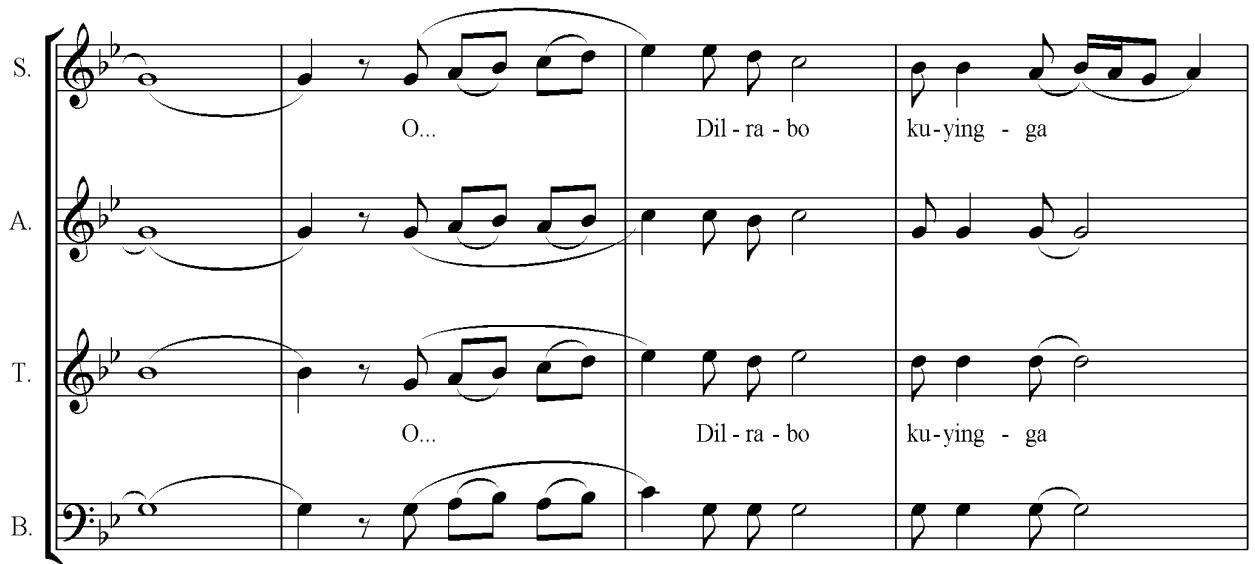
A.

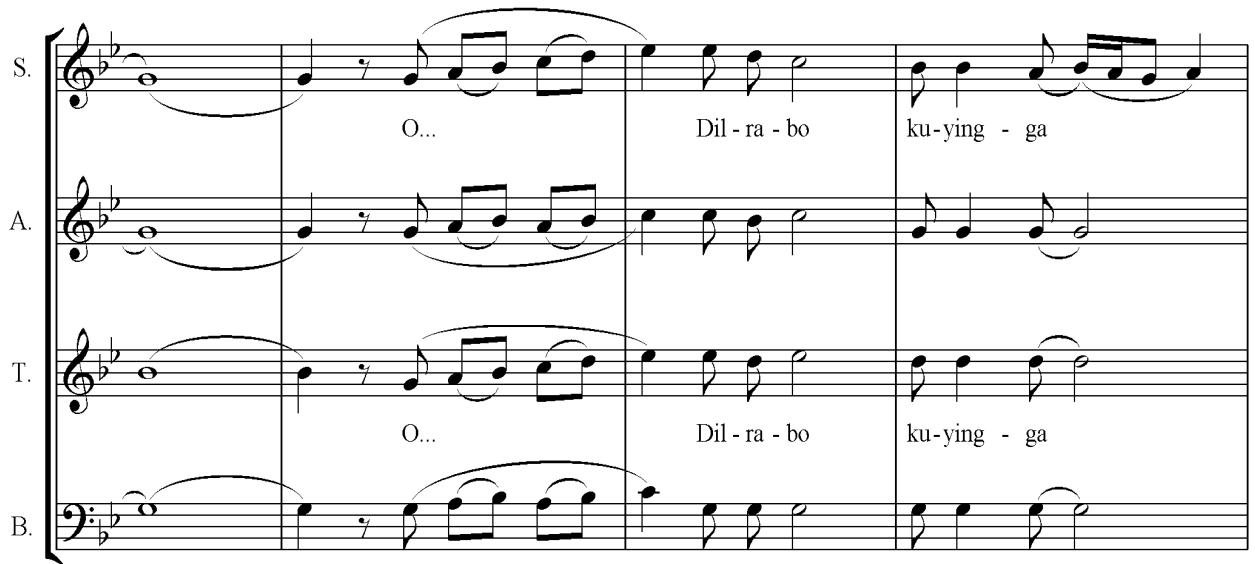
T.

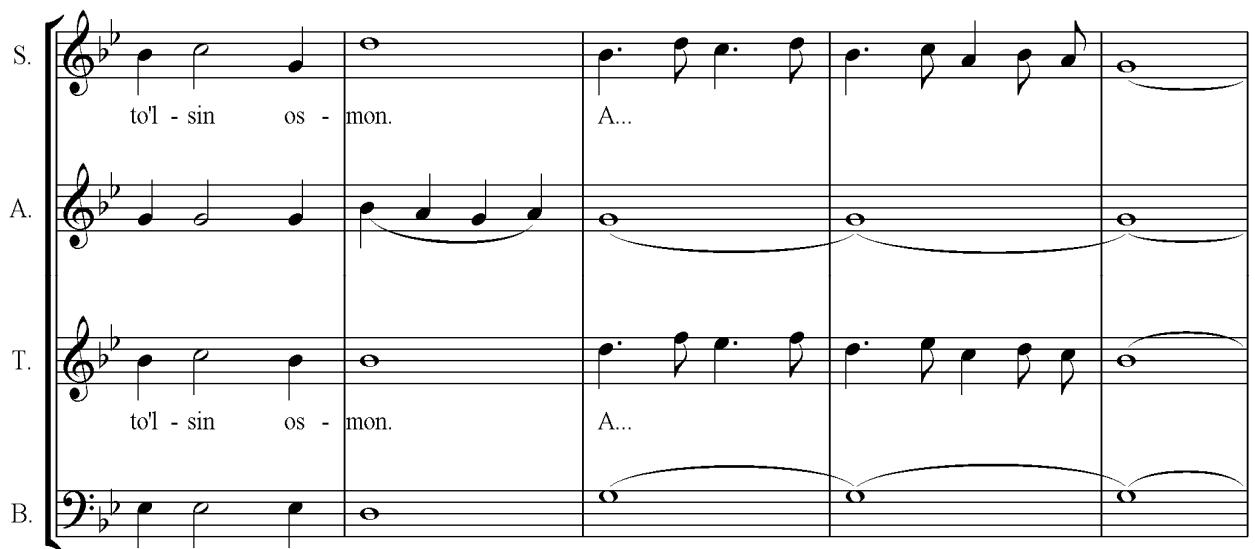
B.

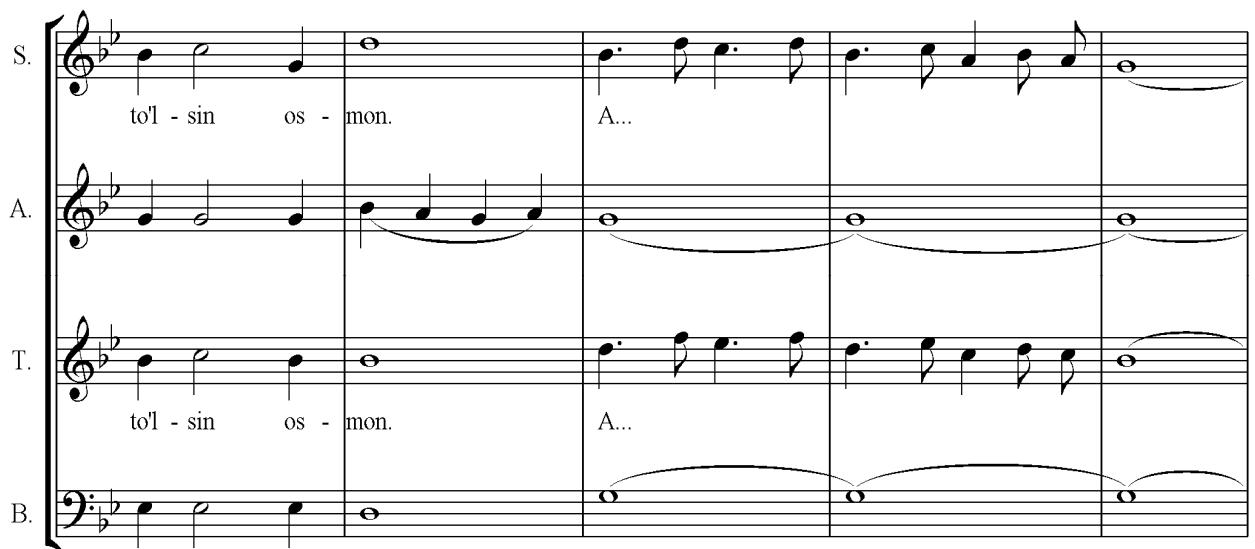
S.

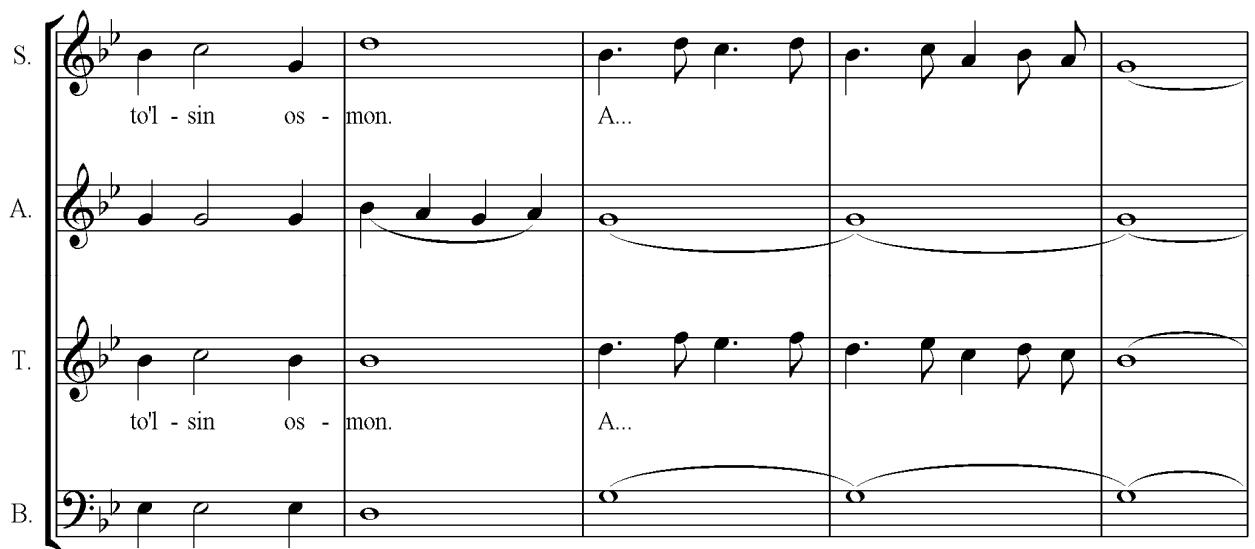
A.

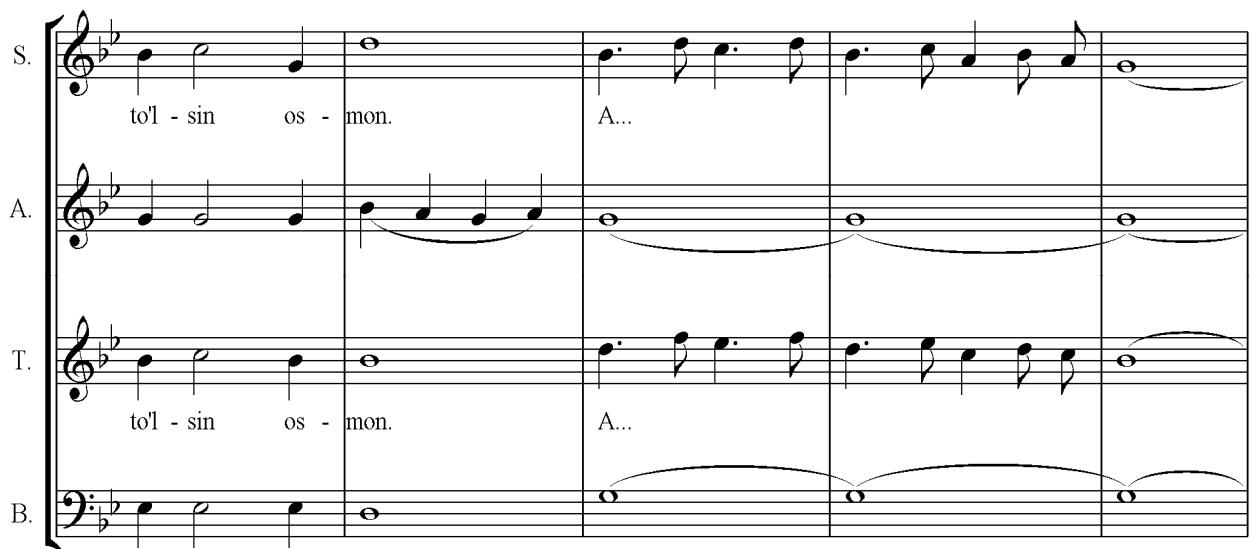
T.

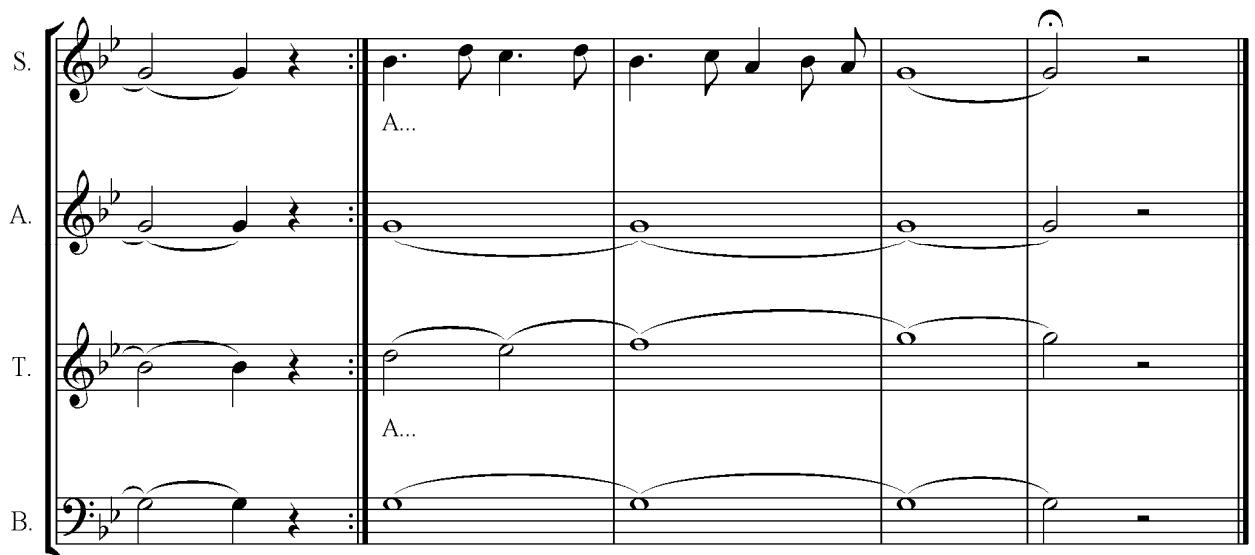
B.

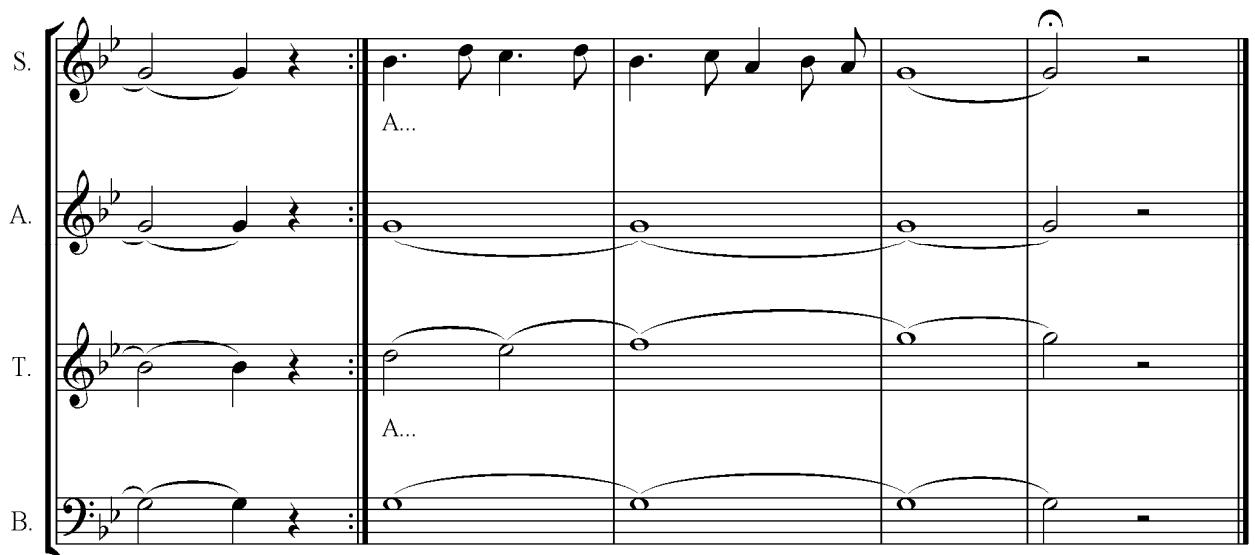
S.

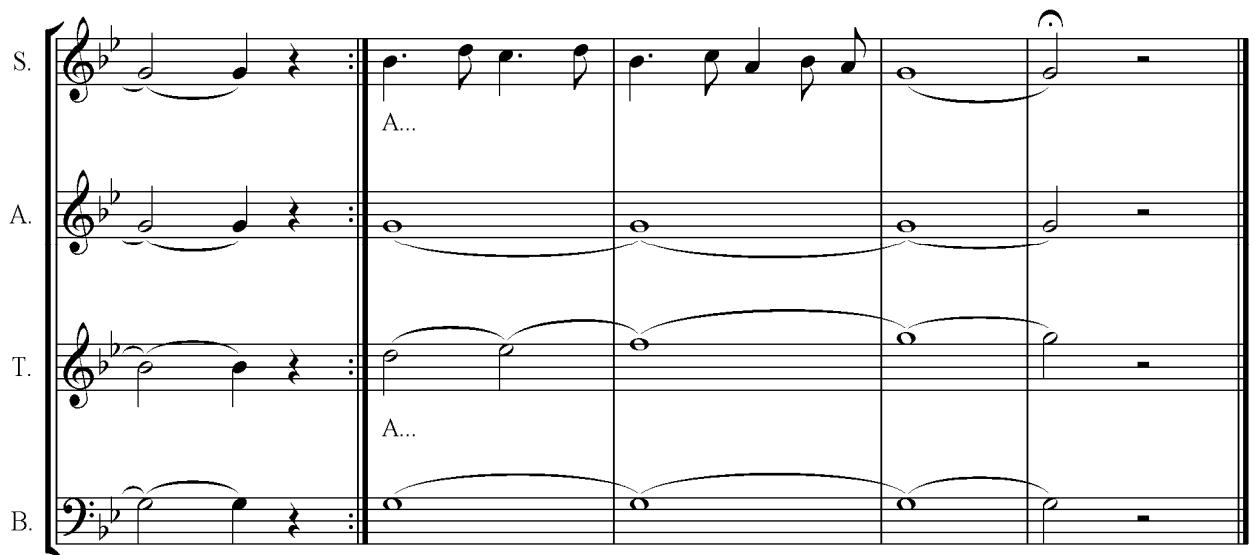
A.

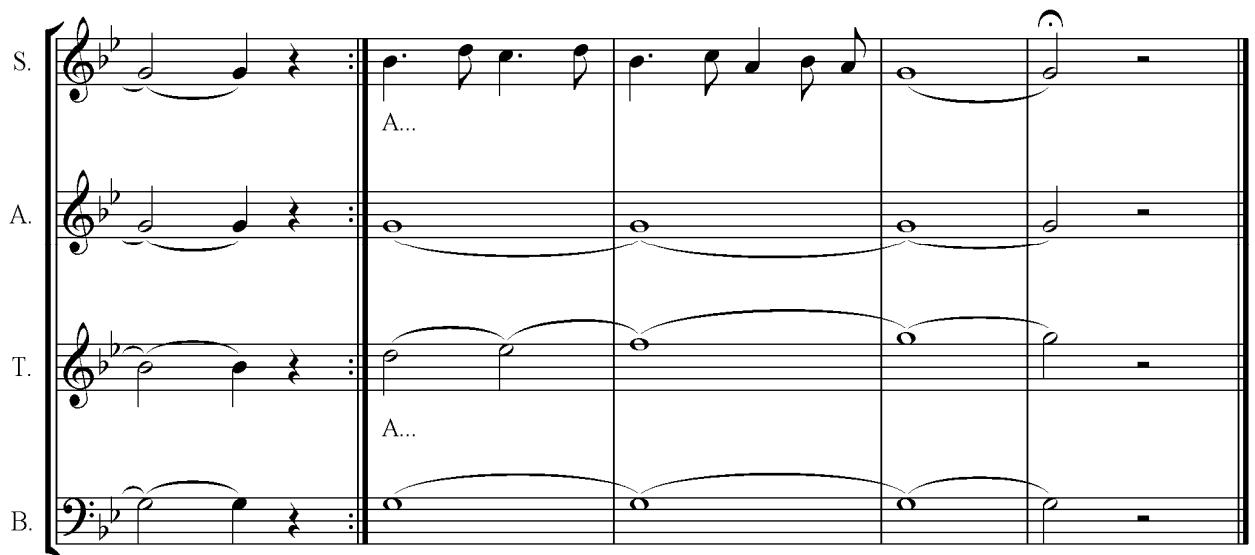
T.

B.

S.

A.

T.

B.

YOSHLIGIM

Xalq so'zi

O'zbek xalq qo'shig'i

B.Umidjonov qayta ishlagan

Moderato

T.
B.

Yosh - li - gim,yosh - li - gim, me - ning shu__ yosh - li -

f

gim.
Yosh - li - gim,yosh - li - gim
me - ning shu__ yosh - li -

gim
yash - noq dav - ri
ga yo'l - dosh - li - gim.

Yosh - li - gim, yosh - li - gim
me - ning shu__ yosh - li - gim,

yash - noq dav - ri - miz
ga yo'l - dosh - li - gim.

Oy - nay, hay - qi - ray,
Yosh - man shu ja - sur
quv - nay hay - qi - ray
saf - da bir qo' - shin,

Ten - gu - to'sh - la - rim - ni,
Baxt - li bir qu - ruv - chi - man men bu - tun,
ish - ga cha - qi - ray, (hey)

Zavq - lar - ga to' - lib, (hey) yash - na, yar - qi - ray
Duch kel - sa a - gar zo'r g'ov, zo'r bu - tun

Yov - la - rim - ga yer - ni tor qi - lay.
Qayt - mas - man un - dan yog' - sa tosh qu - yun.
Yosh - li - gim, yosh - li -

gim, (hey) me - ning shu yosh - li - gim
Quv - noq dav - rim -

- - ga yo'l - dosh - li - gim.
Yosh - li - gim, yosh - li - gim.

ТАШКЕНТ

Стихи Л.Ошанина и
Р.Бабаджанова

Музыка Д.Тухманова

Allegretto

1. Есть на вос - то - ке доб - рый го - род в кол - це са - дов, в кол це ог - ней.
2. Ког - да уг - рю - ма - я сти - хи - я под - ним взло - ма - ла пол - зем - ли.

Он по о - со - бен - но - му до - рог бес край -ней Ро - ди - не мо - ей.
Бы - лас ним ря - дом вся Рос - си - я и все рес - пуб - ли - ки мо - и.

Он ве - се - ло и чер - но - о - ко, гля - дит со смут - ло - го че - ла,
Гля - дит он ты - ся - ча - ми о - кон вер - шит вы - со - ки - е де - ла.

si - яй, Таш-кент, звез - да Вос - то - ка, сто - ли - ца друж - бы и теп -

ла, си - яй, Таш - кент, си - яй, Таш-кент, звез - да Вос

то - ка, сто - ли - ца друж - бы и теп - ла.

Ког - да вой - на о -pus - то - ша - ла. и раз - ру - ша - ла го - ро -

да, Е - го зем - ля теп - лом ды - па - ла, зва - ла, зва - ла дру - зей сю-

да. Чё серд - це бы - ло о - ди - но - ко, к то - му на - деж - да здесь приш

ла, си - яй, Таш - кент. звез - да Вос - то - ка,

сто - ли - ца друж - бы и теп - ла. Си - яй, Таш - кент,

си - яй, Таш - кент, звез - да Вос - то - ка,
сто - ли-ца друж - бы и теп - ла.

1. 2.

ла. Си - яй, Таш -

A musical score for piano and voice. The vocal part is in soprano C-clef, treble clef, and the piano part is in bass F-clef. The vocal line continues from the previous measure, singing 'кент,' 'си- яй, Таш- кент, звез- да Вос - то - ка,' and 'сто - ли-ца друж - бы и теп -'. The piano accompaniment consists of chords in the right hand and rhythmic patterns in the left hand.

Алла

Слова Аспазии
Русский текст О.Петерсон

Музыка Р.Паулса

Нежно

Voice

Piano

Voice

Pno.

Bu olam go'zal

Kavsar so'zi

Anvar Ergashev musiqasi

Allegro non troppo

The musical score consists of four staves of music. The top staff is for the Voice, starting with a rest. The second staff is for the Piano, showing a rhythmic pattern of eighth-note chords. The third staff is for the Voice, starting with a rest. The fourth staff is for the Piano, providing harmonic support. The vocal parts begin at measure 4, with lyrics in both Kazakh and English. The piano parts continue throughout, providing harmonic and rhythmic support.

4

Voice: -

Piano: *f*

1. Ya - qin - da - mi u-zoq - da - mi za - min - da yo os-mon - da
2. Ol - qish - lay - di biz - ni o - lam cir - la - ri - ni o - cha - di,

7

Voice: O't - mish - da - mi, ho - zir - da - mi qo - ya - da yo um - mon - da. Aj - dod - lar - dan av - lod - lar - ga
Sa - mo - lar - da nur - li qu - yosh yog' - du - si - ni so - cha - di. Qalb - la - ri - miz nur - ga to'l - sa

Pno.

10

Voice: o' - git o' - tar ha - mi - sha, Bu o - lam - ning ar - mu - g'o - ni in - ti - lish - ga ya - ra - sha.
za - min - da - gi qu - yosh - miz, Ez - gu - lik - ka, yo - rug' - lik - ka go' - zal - lik - ka yo'l - dosh - miz.

Pno.

13 Naqorot:

Voice   Bu o - lam go' - zal   Biz - lar bi-lan   Biz qol - dir - gan yo - rug'

Pno.

16

Voice   iz - lar bi-lan   Ha - yot fa - ro - von   O - lam cha - ro - g'on

Pno.

19

Voice   Yo - rug' ha - yo - ti - miz-dan ni-shon

Pno.

22

Voice

Pno.

MAJNUNTOL

T.To'la she'ri

F.Zokirov musiqasi

S.Muzafarova xor uchun moslashtirgan

Moderato

Piano Accompaniment (Top Staves):

- Key signature: G major (two sharps).
- Time signature: Common time (indicated by '4').
- Instrumentation: Grand staff (treble and bass clef) with piano pedaling.

Vocal Parts (Bottom Staves):

- Soprano (S.):** Empty staff.
- Alto (A.):** Empty staff.
- Tenor (T.):** Starts at measure 8 with eighth-note patterns. Includes lyrics:

  - Bosh yu-vay deb maj-nun-tol bir kun
Shun-dan be - ri o' - zi tu-nu kun
  - Chiq-qan e - mish bu- loq bo' -yi - ga,
O' - ti-rar- mish yo - yib so-chi - ni.

Bass (B.): Starts at measure 8 with eighth-note patterns. Includes lyrics:

- Bosh yu-vay deb maj-nun-tol bir kun
Shun-dan be - ri o' - zi tu-nu kun
- Chiq-qan e - mish bu- loq bo' -yi - ga,
O' - ti-rar- mish yo - yib so-chi - ni.

2

S. chiq-qan e - mish bu - loq bo' - yi - ga.
o - ti-rar- mish yo - yib so - chi - ni.

A. chiq-qan e - mish bu - loq bo' - yi - ga.
o' - ti-rar- mish yo - yib so - chi - ni.

T. 8 chiq-qan e - mish bu-loq bo' - yi - ga.
o' - ti-rar- mish yo - yib so - chi - ni.

B. chiq-qan e - mish bu - loq bo' - yi - ga.
o' - ti-rar- mish yo - yib so - chi - ni.

O' - zin ko' - rib bu loq - da bir kun
O' - zi bo' - lib o' - zi - ga maf tun

O' - zin ko' - rib bu loq - da bir kun
O' - zi bo' - lib o' - zi - ga maf tun

O' - zin ko' - rib bu loq - da bir kun
O' - zi bo' - lib o' - zi - ga maf tun

O' - zin ko' - rib bu loq - da bir kun
O' - zi bo' - lib o' - zi - ga maf tun

S. Ke-tol - ma - yin qop - ti u - yi - ga,
O - lol - mas - mish suv - dan bo - shi - ni,

A. Ke-tol - ma - yin qop - ti u - yi - ga,
O - lol - mas - mish suv - dan bo - shi - ni,

T. 8 Ke-tol - ma - yin qop - ti u - yi - ga,
O - lol - mas - mish suv - dan bo - shi - ni,

B. Ke-tol - ma - yin qop - ti u - yi - ga,
O - lol - mas - mish suv - dan bo - shi - ni,

ke-tol - ma - yin qop - ti u - yi - ga,
o - lol - mas - mish suv - dan bo - shi - ni.

ke-tol - ma - yin qop - ti u - yi - ga,
o - lol - mas - mish suv - dan bo - shi - ni.

ke-tol - ma - yin qop - ti u - yi - ga,
o - lol - mas - mish suv - dan bo - shi - ni.

ke-tol - ma - yin qop - ti u - yi - ga,
o - lol - mas - mish suv - dan bo - shi - ni.

S. Maj - nun - tol, maj - nun - tol.

A. Maj - nun - tol, maj - nun - tol.

T. Maj - nun - tol, maj - nun - tol.

B. Maj - nun - tol, maj - nun - tol.

S. Maj - nun - tol, maj - nun - tol.

A. Maj - nun - tol, maj - nun - tol.

T. Maj - nun - tol, maj - nun - tol.

B. Maj - nun - tol, maj - nun - tol.

O'ZBEKISTON

Muhiddin Omon she'ri

D.Omonullayeva musiqasi
Saodat Muzaffarova xor uchun moslashtirgan

Moderato

Chama-nim-san, i - fo - ring - ga to'-yib bo'l - mas,
Dil-dan jo' - shib kuy-la - gay-man iq - bo - ling - ni,

Diy-do - ring - ni qi - yo - mat - ga qo' - yib bo'l - mas
Bay - ro - g'ing - ni, yul-duz - la - ring, Hi - lo - ling - ni,

Ming - ta jan nat bo - g'i dan_ham sen mu - qad - das. Ming - ta jan - nat bo - g'i - dan ham sen mu - qad -
Tang - rim u - lug' qil - sin mu - dom ka - mo - ling - ni, Tang - rim u - lug' qil - sin mu - dom ka - mo - ling -

cresc.

Voice

S. das.
ni.

A. *f*

T. *f*

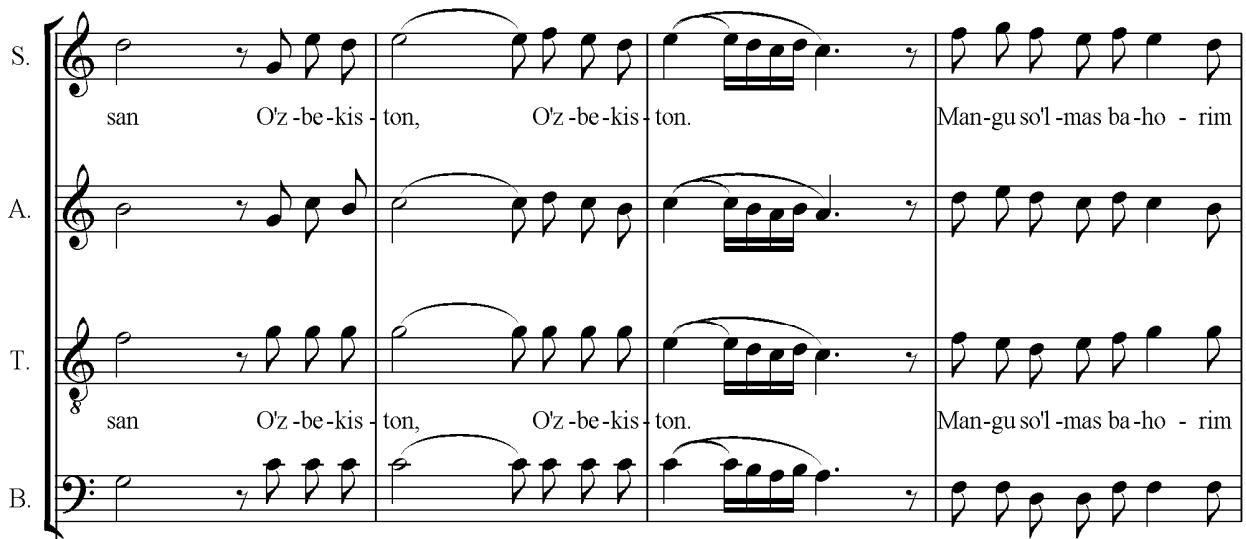
B. *f*

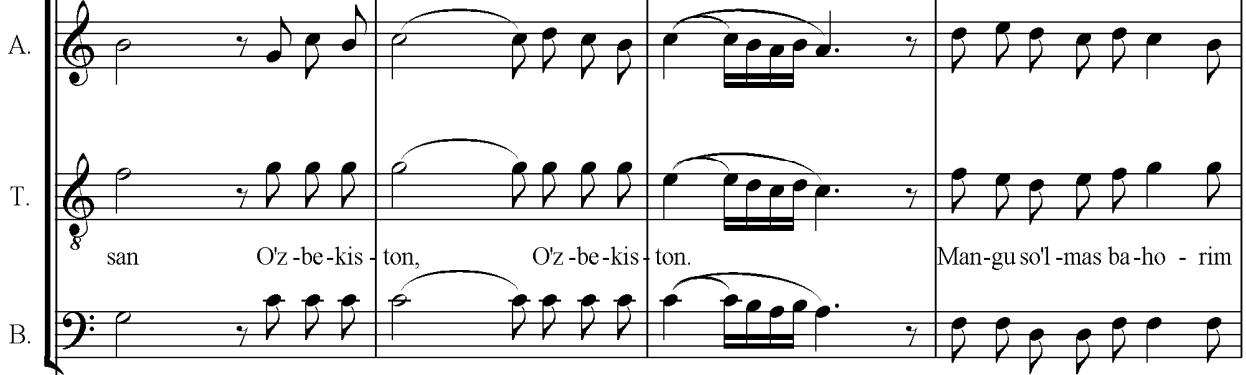
S. san, Oz-be-kis-ton, Oz-be-kis-ton, Bax-ti kul-gan di-yo - rim

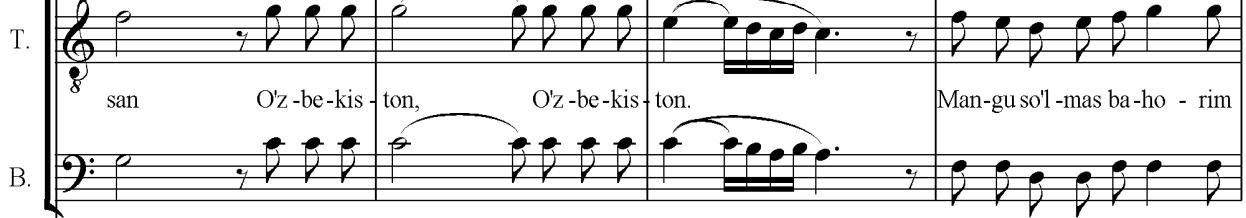
A.

T. san, Oz-be-kis-ton, Oz-be-kis-ton, Bax-ti kul-gan di-yo - rim

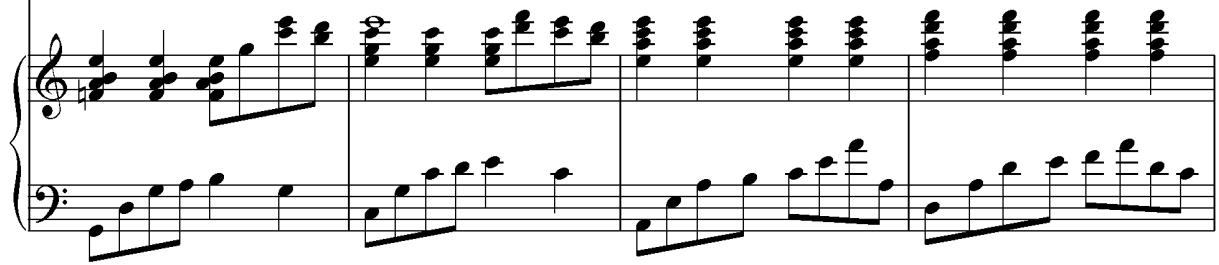
B.

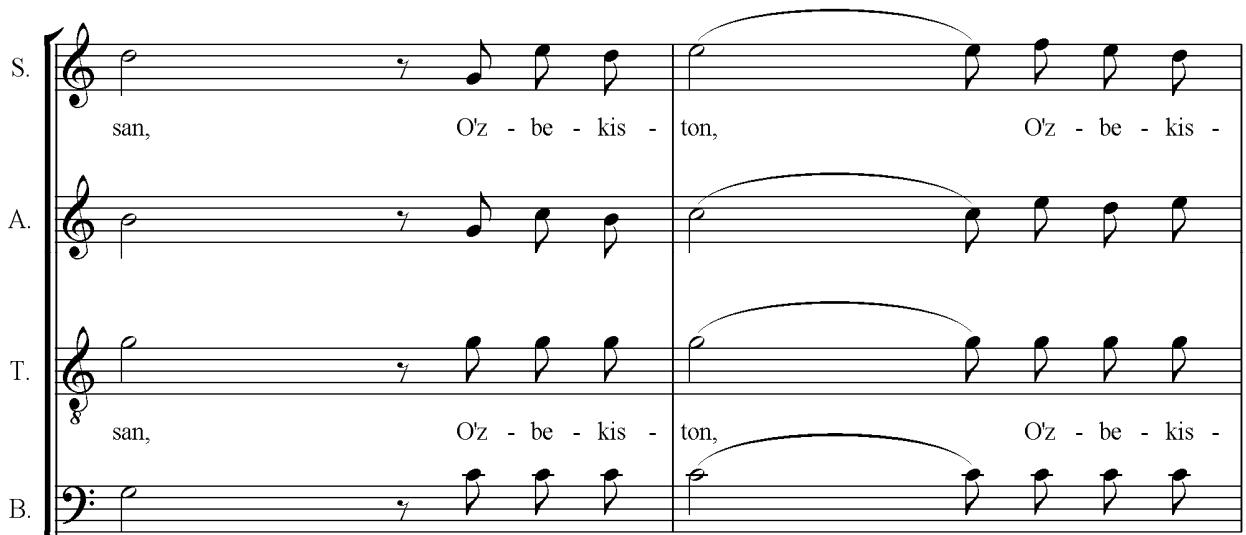
S.

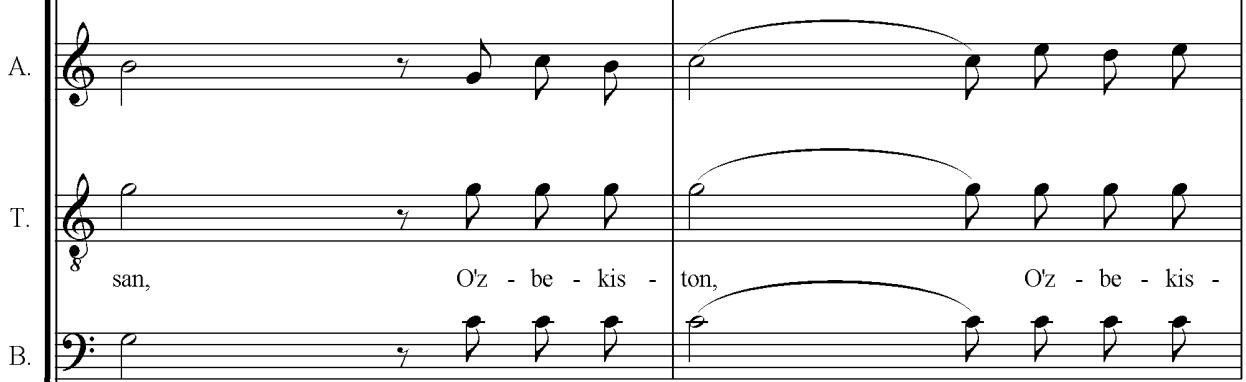
A.

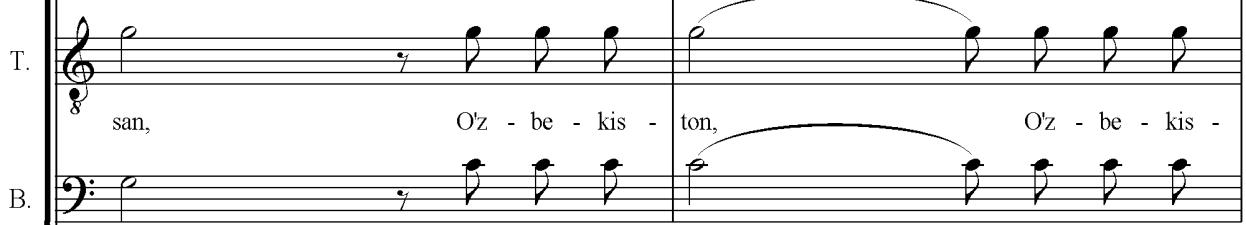
T.

B.

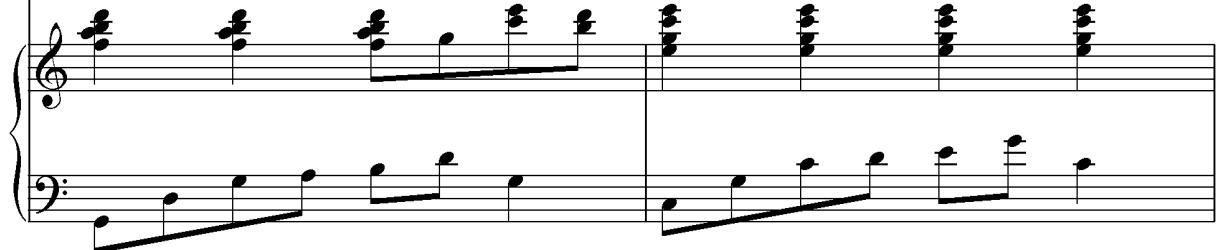

S.

A.

T.

B.

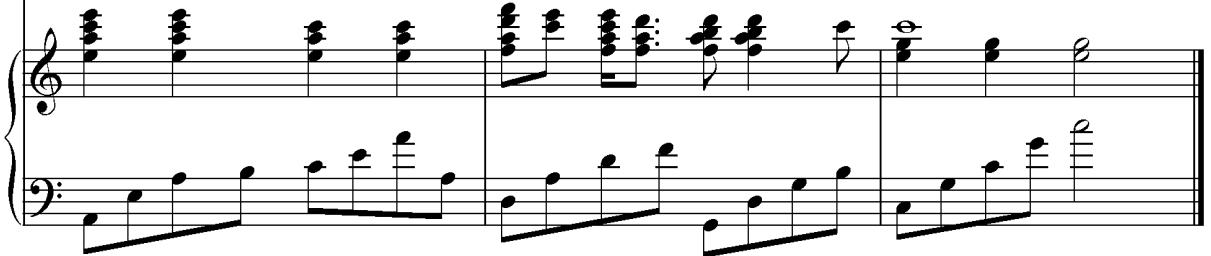

S.

A.

T.

B.

UMID

T.To'la she'ri

E.Salixov musiqasi
S.Muzaffarova vokal ansambl
uchun moslashtirgan

1

5

9

13

17

S. A. T. B.

Ke - cha bog'

-da oy shu - la si Tush - mas e -

Tush - mas e -

17

S. di ko'z - la - - rim - ga Barg a -

A.

T. di ko'z - la - - rim - ga Barg - a -

B.

21

S. ro boq - qan o' - sha yul - duz ka - bi Qo' - nar

A.

T. ro boq - qan o' - sha yul - duz ka - bi Qo' - nar

B.

25

S. *ko'z - la - rim - ga* *Ne - ga -*

A. *ko'z - la - rim - ga* *Ne - ga -*

T. *ko'z - la - rim - ga* *Ne - ga -*

B. *ko'z - la - rim - ga* *Ne - ga -*

29

S. dir or - zu - qa - di de - sam ma - lak

A.

T. dir or - zu - qa - di de - sam ma - lak

B.

33

S. Kuz ke - lib - di ya - na Ha -

A.

T. Kuz ke - lib - di ya - na Ha -

B.

37

S. mon shu-kuz tong - la ri vi - sol on - la -

A.

T.

B. mon shu kuz tong - la ri vi - sol on - la -

41

S. rin es - lay - man ni - gor Ha -

A.

T. rin es - lay - man ni - gor. Ha -

B.

45

S. mon dil - da u - mid bor Ko' - ri - shar - miz _ bal -

A.

T. mon dil - da u - mid bor Ko' - ri - shar - miz bal -

B.

53

S. ro boq - qan o' - sha yul - duz ka - bi Qo' - nar

A.

T. ro boq - qan o' - sha yul - duz ka - bi Qo - nar

B.

61

S. man men ay - ri - liq - ni har o - ni - ni

A.

T. man men ay - ri - liq - ni har o - ni - ni

B.

{ }

65

S. Har ku - ni - ni Qo'm - say - man

A.

T. Har ku - nni - ni

B.

69

S. kuz tong - la - - ri - ni So' - lim bog' -

A.

T.

B.

73

S. lar chi - ro - - yi - ni Kuz kel -

A.

T. lar chi - ro - - yi - ni Kuz - kel -

B.

77

S. di gul - lar sol - di gul bo - g'im - da Sen

A.

T. di gul - lar sol - di gul bo - g'im - da Sen

B.

81

S. dil bo - g'im - da Sen ha -
A.
T. dil bo - g'im - da Sen ha -
B.

85

S. nuz kuz tong - la - rin vi - sol gn - la - rin Es -
A.
T. nuz kuz tong - la - rin vi - sol on - la - rin Es -
B.

89

S. la, es la ey, ni - gor Qo'm-say - man
A.
T. la, es la ey, ni - gor
B.

93

97

101

105

109

113

S.

A.

T.

B.

117

S. mon shu-kuz tong - la - ri vi - sol on - la -

A.

T. mon shu kuz tong - la - ri vi - sol on - la -

B.

121

S. ri es - lay - man ni - gor Ha -

A.

T. rin es - lay - man ni - gor. Ha -

B.

125

S. mon dil - da u - mid bor Ko'ri-shar- miz_ bal-

A.

T. mon dil - da u - mid bor Ko'ri-shar- miz_ bal-

B.

129

S. ki ya - na kuz ku - lib Barg a -

A.

T. ki ya - na kuz ku - lib Barg a -

B.

133

S. ro boq - qan o' - sha yul - duz ka - bi Qo'-nar

A.

T. ro boq - qan o' - sha yul - duz ka - bi, Qo'-nar

B.

137

S. ko'z - la - rim - ga Ne - ga -

A.

T. ko'z - la - rim - ga Ne - ga -

B.

141

S. dir kuz tong - la - rin vi - sol on - la - rin Es -

A. dir kuz tong - la - rin vi - sol on - la - rin Es -

T. dir kuz tong - la - rin vi - sol on - la - rin Es -

B. dir kuz tong - la - rin vi - sol on - la - rin Es -

145

S. la, es - la ey, ni - gor

A.

T. la, Es - la ey, ni - gor.

B.

YAYRA GO'ZAL

N.Hasanov musiqasi
A.Istroil she'ri

Allegro

S.
A.
T.
B.

S.
A.

S.
A.
Doira

S.
A.
Doira

S.

A.

Doira

S. *p*

A. *p*

T.

B.

Doira

S.

A.

T.

B.

mf

Yay - ra - go' - zal   yay - ra   bo - g'u - cha - man - da,

(*qarsillatib*)

Yay - ra - go' - zal   yay - ra   bo - g'u - cha - man - da,

P

S. bo - g'u cha - man - da, *mf* bo - g'u - cha - man ko'r - ki

A.

T. *P* 8 bo - g'u cha - man - da *mf* bo - g'u cha - man ko'r - ki

B.

p

S. ja - mo - li san - da, *p* ja - mo - li san - da.

A.

T. *p* 8 ja - mo - li san - da, ja - mo - li san - da.

B.

mf

S. Gul - lar ha - vas bir - la sen - ga qa - rash - sin,

A.

T. *mf* 8 Gul - lar ha - vas bir - la sen - ga qa - rash - sin,

B.

p

S. sen - ga qa - rash - sin. Hus - ni ja - mo - ling - ga

A.

T. *p* sen - ga qa - rash - sin. Hus - ni ja - mo - ling - ga

B.

f

S. gul - lar ya - rash - sin. Hus - ni ja - mo - ling - ga

A.

T. *f* gul - lar ya - rash - sin. Hus - ni ja - mo - lin - ga

B.

(*qarsillatib*)

mf

S. gul - lar ya - rash - sin. Hus - ni ja - mo - ling - ga

A.

T. *mf* gul - lar ya - rash - sin. Hus - ni ja - mo - ling - ga

B.

S. gul - lar ya - rash - sin, gul - lar ya - rash - sin,

A.

T. gul - lar ya - rash - sin, gul - lar ya - rash - sin,

B.

S. gul - lar ya - rash - sin. O...

A.

T. gul - lar ya - rash - sin.

B.

Doira

S.

A.

T.

B.

Doira

S.

A.

T.

B.

Doira

(qarsillatib)

f

G'un - cha o - chil - gan - da

S. *mp*
 bun - cha chi - roy - li.

A.

T. *mp*
 bun - cha chi - roy - li.
 bun - cha chi - roy - li.

B.

S.

A.

T. *g*
 Qiz - lar chi - roy - li - mi, g'un - cha chi - roy - li.

B.

S. *mp*
 g'un - cha chi - roy - li.

A.

T. *mp*
 g'un - cha - chi - roy - li. *f* O...

B.

S.

A.

T. 8

B.

S. *mf*

A.

T. 8

B.

S.

A.

T. 8

B.

Bo's-ton chi - roy - li - dur qiz - lar sar - vi - noz

mp

S. O...

A.

T.

B.

S.

A.

T. Qiz - lar bi - lan o'y - na o'y - na dil - na - voz,

B.

mf

S. o'y - na dil - na - voz. Yay - ra go' - zal
Bo - g'u - cha - man yay - ra ko'r - ki

A.

T. *mf* o'y - na dil - na voz. Yay - ra go' - zal
Bo - g'u - cha - man yay - ra ko'r - ki

B.

mf

S. bo - g'u - cha - man - da, Gul - lar ha - vas bir - la
A. Alto: ja - mo - li san - da.
T. Tenor: (repeated lyrics)
B. Bass: (repeated lyrics)

S. sen - ga qa - rash - sin, hus - ni ja - mo - ling - ga
A. Alto: (repeated lyrics)
T. Tenor: (repeated lyrics)
B. Bass: (repeated lyrics)

p

S. gul - lar ya - rash - sin, Hus - ni ja - mo - ling - ga
A. Alto: (repeated lyrics)
T. Tenor: (repeated lyrics)
B. Bass: (repeated lyrics)

p

mf

S. gul - lar ya - rash - sin,
A.
T. gul - lar ya - rash - sin,
B.

f

S. gul - lar ya - rash - sin,
A.
T. gul - lar ya - rash - sin,
B.

rit.

S. gul - lar ya - rash - sin.
A. rit.
T. rit.
B. gul - lar ya - rash - sin.

ЛЮБИМЫЕ ГЛАЗА

Слова Кара Сейтлиева
Перевод А.Кронгауза

(из кинофильма "Хитрость старого Ашира")

Музыка Андрей Бабаев

Умеренно, задушевно

Soprano (S):

Alto (A):

Tenor (T):

Bass (B):

Lyrics:

1. Во - ды а - ры - ка бе - гут как жи - вы - е,
2. Где бы я ни был вpus - ты - не без бреж - ной,

Пе - ре - ли - ва - ясь, жур - ча и зве - ная.
в мо - ре в го - рах, опас - ту - хом у ог - ная.

Soprano (S):

Alto (A):

Tenor (T):

Bass (B):

Lyrics:

Воз - ле а - ры - ка, я пом - нию, впер - вы - е Гля - ну - ли э - ти гла - за на ме - ная. В

Э - ти гла - за не - от рыв - но и неж - но, Гля - ну - ли э - ти гла - за на ме - ная. В

Мне по - мо - га - я, гля - дят на ме - ная.

Soprano (S):

Alto (A):

Tenor (T):

Bass (B):

Lyrics:

не - бе бле - щут звёз - ды зо - ло - ты - е,

не - бе зо - ло - ты - е,

poco cresc.

S. Яр - че звёзд
A. о чей тво - их кра - са.
T. Яр - че звёзд
B. кра - са.

pp

S. Толь - ко у лю - би - мой
A. мо - гут быть та - ки - е
T. не - о - бык - но - вен - ны - е
B. гла - за.

p

S. Толь - ко у лю - би - мой
A. мо - гут быть та - ки - е
T. не - о - бык - но - вен - ны - е
B. гла - за.

8. Glossary

1. Ansambl (frants. ensemble) – ikki va undan ortiq ijrochilarning birgalikda ijrosining uyg‘unligi, jo‘rovozlik.
2. Aktsent (lot. accentus) - urg‘u
3. Alteratsiya (lot. alteratio) – tovush balandligini yarim yoki butun tonga o‘zgartirish
4. Ataka (ital.attaccare) – hujum, bog‘lanmoq, qo‘shilmoq
5. Soz - yakka va ansambl ijrosida sof, tiniq ovoz bilan kuylash.
6. Kuy - asarnung musiqiy ohangi, nag‘ma.
7. Stakato - ijro ko‘rsatilgan bo‘g‘inlarni uzub-uzub ijro etish
8. Avj (arab.) - asarning yuqorigi cho‘qqisi, balandlik
9. Bariton (yunon. barytonos) – erkaklarning eng pastki ovozi
10. Bas (ital. basso) – erkaklarning pastki ovozi
11. Gamma (yunon “γ”) - oktava oralig‘idagi tovushqator
12. Detonatsiya (frants. de’tonner) - noto‘g‘ri kuylamoq
13. Diktsiya (lot. dictio) – unli va undosh tovushlarda nutq talaffuzi
14. Distonatsiya (yunon. Dis tonos) - ton – kuchlanish, urg‘u
15. Interval (lot. intervallum) – notalar oraliq masofasini bildiriadi
16. Intonatsiya (lot. Intono) - qattiq talaffuz etaman
17. Lad (slav.) - uyg‘unlik, tartiblik
18. Nyuans (frants. nuance) – asar ijrosida ishlatiladigan nola, qochirimlar, tus
19. Partitura (ital. partitura lot. partio) – erkak va ayollar ovoz pariyalariga bo‘laman, tasdiqlayman
20. Pauza (yunon. pausis) – ijro davomida vaqtinchalik to‘xtatish, tinish, dam olish
21. Repetitsiya (lot. repetitio) - asarning tayyor bo‘lish holatigacha bo‘lgan takroriy ijro
22. Ritm (yunon. rhytmos) – asarni moslik, bir tekis oqimdagい ijrosi
23. Soprano (ital. sopra) - ayollarning yuqori ovoz
24. Tembr (frants. timbre) - to‘g‘ri hosil etilgan tovushning chiroyi, tovush tusi
25. Temp (lot. tempus) – ijro etiladigan asarning musiqiy sur’ati
26. Tenor (lot. tenore) - erkaklarning baland ovozi
27. Tessitura (ital. tessitura) - xonanda ovozining diapozoniga nisbatan kuy
tovushlarni balandlik holati
28. Tonallik - lad tovushlarining muayyan balandligi
29. Transpozitsiya (lot. transposition) – bir tonalikdan boshqa tonalikka ko‘chirish
30. Unison (ital. unisono, lot. unis - bir, sonus – tovush – bir xil balandlikdagi ikki
yoki bir necha tovushlarning birdan
yangrashi
31. Fermata (ital. fermata) – belgilangan ma’lum akkord yoki pauzani cho‘zish
belgisi

9. Adabiyotlar ro‘yxati

Darsliklar va o‘quv qo‘llanmalar ro‘yxati

1. I.A. Karimov. “Erishgan marralarimizni mustahkamlab, isloxitotlar yo‘lida izchil borish – asosiy vazifadir.” T., ”O‘zbekiston”, 2004 y.
2. I.A. Karimov. ”O‘zbekiston demokratik taraqqiyotning yangi bosqichida.” T., ”O‘zbekiston”, 2005 y.
3. Karimov I. Tinchlik va xavfsizligimiz o‘z kuch-qudratimiz, hamjihatligimiz va qat’iy irodamizga bog‘liq. «O‘zb-n», T., 2004
4. Karimov I. O‘zbekskiy narod nikogda i ni otkogo ne budet zaviset. «O‘zbekiston», Toshkent, 2004
5. Vatan ko‘nglimizda. Qo‘shiqlar to‘plami. T., 1996 y.
6. Jalilov M. “Qo‘shiqlar xrestomatiyasi” 1,2-qismlar. O‘qituvchi. T., 2002-2003 y.
7. Sodiqov O. Vokal ansambl. Yangi asr avlodi. T., 2006
8. Shukurov J.T. Dirijyorlik. Istiqlol nashriyoti. T., 2006
9. Mahmudov T. Ona yurtim (Ona yurtim) (o‘quv qo‘llanma). Respublika metodika va axborot markazi. T., 2006
10. Ortiqmatov N. Jamoa ijrochiligi va uslubiyoti (o‘quv qo‘llanma). Respublika metodika va axborot markazi. T., 2008

10. Таинч сўзлари

Allegro vivace	allegro vivache	jivo	tez, jonli
Presto	presto	bistro	tez
Prestissimo	prestissimo	ochen bistro	juda tez
Vivo	vivo	jivo	jonli, tez
Vivace	vivache	ochen jivo	o‘ta jonli, tez
Veloce	veloche	skoro	tez
Allegro	allegro	ojivlenno	tez, shitob ila
Allegro maestose	allegro mayestoza	skoro, velichestvenno	tez, tantanavor
Allegro con moto	allegro kon moto	skoro, s dvijeniyem	allegrodan tez, xarakat bilan
Allegro agitato	allegro adjitato	skoro, vzvolnovanno	tez, hayajonli
Allegro con brio	allegro kon brio	skoro, s jarom	tez, g‘ayrat bilan
Allegro con fuaco	allegro kon fuako	skoro, s ognem	tez, jo‘shqinlik bilan
Allegro brillante	allegro brillyante	skoro, s bleskom, blestyashe	tez, qoyilmaqom
Allegro furiose	allegro furyozo	skoro, yarostno	tez, shiddat bilan

Andante	andante	ne spesha	shoshmay, osoyishta ijro qilinadigan sur'at
Andantino	andantino	nemnogo skoreye chem andante	andantadan tezroq, o'rtacha tezlikdagi sur'at
Allergo-moderato	allergo-moderato	umerenno skoro	o'rtacha (xiylagina) tez
Allegretto	allegretto	dovolno skoro, podvijno	xiyla tez, serharakatlik bilan
Allegro non troppo	allegro non troppo	ne slishkom skoro	shoshilmay, qoniqarli tezlikda
Commado	kommado	udobno, spokoyno	tinch, osoyishta, bemalol
Moderato	moderato	umerenno	o'rtacha, mo'tadil sur'at
Sostenuto	sostenuto	sderjanno	vazminlik, bosqinlik bilan
Adagio	adajio	medlenno	sekin, tinch, og'ir
Adagio assai	adajio assay	vesma medlenno	juda sekin
Grave	grave	strogo medlenno, tyajelo	qat'iy, og'ir, sekin
Lento	lento	medlenno	sokin, cho'zib
Largo	lyargo	shiroko	yayrab, keng
Larghetto	lyargetto	nemnogo skoreye chem lyargo	lyargedan sal tezroq, vazmin sur'at
Largo assai	lyargo assay	vesma shiroko	juda yayrab, keng
A tempo	a tempo (tempo-prima)	pervonachalniy temp	dastlabki sur'at
Alla breve	allya breve	v korotkoy monere, ukorochenno	qisqartirilgan, to'rt chorakli o'lchovli taktni ikki o'lchovda taktlashni ko'rsatadi
Allargande	allyargando	rasshiryaya, zamedlyaya	yayrabroq, vazminlashtirib ijro etish
Ad libitum	ad libitum	po jelaniyu	istagan sur'atda, xohishga qarab
Animate	animato	voodushevlenno, ojivlenno	shod-xurramlik bilan
Agitate	adjitato	vozbujdenno,	hayajonlanib,

		vzvolnovanno	to‘lqinlanib
All marcia	allya marchya	v duxe marsha	marsh ruhida
Appesienate	appassyonato	otrastno	kuchli extiros bilan
Amoroso (con amare)	amorozo (kon amare)	lyubovno	mehr-muhabbat bilan, oshiqona
Accelerando	achchelerando	uskoryaya	sur’atni tobora tezlata borib
Calando	kalando (qisq.kol.)	Zamedlyaya, oslabevaya	sur’at sekinlashib, tovush pasaya boradi
Cantabile	kantabile	pevuche	yoqimli, xonish
Son grasia	kon gratsia	s gratsiyey	nozik xarakat, latofat, zebolik bilan
Con dolore	kon dolore	s grustyu	qayg‘uli
Con spirito	kon spirito	s chustvom	ixlos bilan
Capriccioso	kaprichchiozo	kaprizno	tantiqlik, nozu karashma bilan
Doloroso	dolorozo	s bolyu, s toskoy	dardli, g‘amgin
Dolente	dolente	grustno, jalobno	g‘amgin, mungli ovozda
Dolce	dolche	nejno	mayin, muloyim
Eledante	elegante	elegantno	orastalik, zebolik bilan
Energico	energiko	energichno	g‘ayrat bilan, qat’iy
Eroico	eroiko	geroicheski	qahramonona, mardonavor
Espressive (eapr.)	ekspressivo	virazitelno	ifodali, ma’nodor qilib
Funebre	funebre	skorono, pechalno	qayg‘urib, motamsaro
Grandioso	grandiozo	velichestvenno	ulug‘vor, tantanavor
Giocoso	djookozo	shutlivo, igrovo	hazilomuz, o‘ynoqi
Imperioso	imperyozo	povelitelno	amirona, shohona ishora bilan
Listesse tempo	listesso tempo	totje temp	o‘sha sur’at
Lacrimoso	lakrimozo	slezno	g‘amgin, marsiyaomuz
Molto	molto	ochen	juda
Morendo	morendo	zamiraya	iztirobda

			(ovozning titrab pasaya borishi)
Marcialo	marchalo	legko	yengil
Marsiale	mars'ale	voinstvenno	jangari, larzakor
Mesto	mesto	pechalno	mayus (g'amgin)
Marcato	markato	podcherkivaya	ta'kidlab, urg'u berib
Meno mosso	meno mosso	meneye podvijno	bir oz bo'shashib
Piu mosso	pyu mosso	boleye podvijno	xarakatchanroq (sur'atning tezlashishi)
Pesante	pezante	tyajelo, gruzno	vazmin, salmoqli
Poko a poko	poko a poko	malo po malo	asta-sekin
Rallentando (rall.)	rallentando	zamedlyaya	sekinlata borish
Riselute (risol.)	rizolyuto	reshitelno	dadil
Ritardando (ritart.)	ritardando	zapazdivaya	sur'atning sustlasha va og'irlasha borishi
Ritenute (rit.)	ritenuto	zamedlyaya, sderjivaya	sekinlata borish
Slargande	slargando	zamedlyaya, rasshiryaya, usilivaya	sur'atni sekinlata borish va tovushni kuchlantira, kengaytira borish
Smorzande	smorsando	Zamedleniye, osobleniye	tovushni pasaytira borish, ijroni sekinlatish
Sonore	sonore	evuchno	yangroq, jarangdor
Spirituoso	spirituozo	oduxotvorennno	ruhlanib, jo'shqinlik bilan
Stringendo	strinjendo	gonya (sjimaya)	quvlagannamo
Scherzando	skersando	shutliv	hazilomuz
Scherzoso	skersozo	shutliv	hazilomuz, askiyaomiz
Tempestoso	tempestozo	burno	suronli, jo'shib
Tempo rubato	tempo rubato	svobodniy temp	erkin sur'at
Tenebroso	tenebrozo	mrachno, tainsivenno	dardli, sirli ravishda
Tenero	tenero	nejno	muloyim

11.XORIJIY MANBALAR

1. Pesni dlya estradnix vokalnix ansambley s soprovojdeniyem, i bez soprovojdeniY. Fortepiano sostavitel Y. Dubravin. Leningrad. 1978 g.
2. Spoyemte druzY. Vipusk 1. M. 1980 g.
3. Schasti tebya, zemlya . M. 1985 g.
4. Pesni radiostansii . “Yunost”. Vipusk. M. 1970 g.
5. Dunayevskiy M. “Gorodskiye sveti” M. 1974 g.
6. Vokalniye ansambli. ML. 1964 g.
7. Vokalniye ansambli. M. 1967 g.
8. Pesni narodov mira o mire. M. 1978 g.
9. Doga YE. Izbrannkiye pesni. ML. 1987 g.
10. Liricheskiye pesni. L. Muzika. 1973 g.
11. Gladkov G. “Pesni iz telefilmov. 1980 g.
12. Pesni radio i kino. Vipusk. 236, 240.

Internet saytlari:

1. www.jzz.ru
2. www.atmuzik.ru
3. [www.universalia.nov.ru / instruments](http://www.universalia.nov.ru/instruments).
4. www.muzik.uz
5. www.cassicmuzik.uz
6. www.ixlos.uz
7. <http://forum.ziyouz.com>